RATIMIR ŠIMETIN

PUTEM KRIŽA DO USKRSNUĆA

Tonimir

RATIMIR ŠIMETIN

PUTEM KRIŽA DO USKRSNUĆA

Nakladnik i tisak: Nakladnička kuća Tonimir
Varaždinske Toplice, Vladimira Nazora 6
tel.: 042/633-430, faks: 042/633-480
www.tonimir.hr, e-pošta: info@tonimir.hr

Za nakladnika: Stjepan Juranić

Razmatranje križnoga puta sastavio Ratimir Šimetin,
ratimir.simetin@gmail.com

Slike: bl. Ivan iz Fiesola (str. 9, 29, 49, 59, 79, 99, 109 i 119)
i Mathis Gothardt Neithardt (str. 19, 39, 69 i 89)

Priloge priredio i pogovor napisao Petar Marija Radelj.

Uredila Maja Teider.

Teološka lektura: Drago Kolimbatović

Za javnu i privatnu upotrjebu vjernika odobrio biskup Josip Mrzljak
odlukom *Imprimatur* Biskupskoga ordinarijata u Varaždinu,
br. 70/2012. od 20. ožujka 2012.

Lektura: Marina Vujčić

Grafička priprema: Daniel Bubnjarić

Korektura: Radmila Mokos

Prvo izdanje tiskano u ožujku 2012.

Naklada: 2.000 primjeraka

ISBN 978-953-7610-71-5

Zapis CIP dostupan je u računalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne
knjižnice u Zagrebu pod brojem 802319.

Na naslovnici: bl. Ivan iz Fiesola,
Raspeti Isus (detalj), opis na stranici 65.

Ratimir Šimetin

Putem križa do Uskrsnuća

Tonimir

Varaždinske Toplice, 2012.

Sadržaj

Ratimir Šimetin: **Putem križa do Uskrsnuća**
Uvod 7
Isus se znoji krvavim znojem u Maslinskome vrtu 11
Isusa osuđuju na smrt 13
Isus uzima na se križ 16
Isus prvi put pada pod križem 18
Isus susreće Majku 22
Šimun Cirenac pomaže Isusu nositi križ 24
Veronika pruža Isusu rubac 26
Isus drugi put pada pod križem 28
Isus tješi jeruzalemske žene 32
Isus treći put pada pod križem 34
Isusa svlače 36
Isusa pribijaju na križ 38
Isus umire na križu 42
Isusa skidaju s križa 46
Isusa polažu u grob 48
Isusovo Uskrsnuće 52
PRILOZI
Sv. Katarina Ricci: **Redci o Muci našega Gospodina** 54
Sv. Venancije Fortunat: **Barjaci kreću kraljevi** 58
Vipo Burgundijac: **Svetilištu vazmenome** 62
Petar Marija Radelj: **Uz slike** 64
POGOVOR
Petar Marija Radelj: **Put križa i put svjetla** 87
Popis Kalvarijā u Hrvata i Slovenaca 116

Uvod

ANĐEO: Muka je škola strpljivosti, poniznosti, mudrosti i ljubavi. Onaj koji je takvo što prošao, uskrsli Isus, prati i tebe, s tobom prolazi kroz sve tvoje životne situacije i daje ti snagu da ih nadvladaš. Tebi govori:

ISUS: Ja nisam sâm jer Otac je sa mnom. To ti rekoh da u meni imaš mir. U svijetu imaš muku, ali hrabar budi – ja sam pobijedio svijet![1]

ANĐEO: Isus je pobijedio grijeh, smrt i Sotonu. Prošao je svoj križni put da bi danas mogao biti s tobom na tvome križnom putu. Obećao je, baš tebi:

ISUS: Ja sam s tobom u sve dane – do svršetka svijeta.[2]

Neka se tvoje srce ne uznemiruje! Vjeruj u Boga i ne kušaj odustati od Mene! U domu Oca mojega ima mnogo stanova.[3]

ANĐEO: Naš Bog nije ravnodušan ni hladan, diraju Ga ljudske patnje, suosjeća i pomaže. Bilo je

[1] Usporedi *Ivan* [poglavlje] 16, [redak] 32-33.
[2] Usp. *Matej* 28, 20.
[3] Usp. *Ivan* 14, 1-2.

potrebno da Krist trpi kako bi ljudi imali lijek protiv grijeha i uzor u djelovanju. U Njegovu je trpljenju izlječenje od svih zala. Po Isusovoj krvi imaš slobodan ulaz u Svetinju, put posve nov i živ što ti ga On otvara kroz svoje tijelo.[4] Spoznaja da je Krist umro za tebe tako je bremenita da je tvoj um jedva može shvatiti. Za tebe je učinio više nego možeš zamisliti.[5]

ISUS: U vaše dane činim djelo u koje ne biste vjerovali da vam ga tko ispriča.[6]

HODOČASNIK: Isus je žrtva pomirnica za grijehe svega svijeta.[7]

On je u svojemu tijelu na drvo ponio moje prijestupe.[8]

S Bogom sam se pomirio po smrti njegova Sina.[9]

On me posvetio vlastitom krvlju.[10]

Uz pomoć Božje milosti mogu se boriti protiv zla i udaljiti od njega.

ANĐEO: Iz vjere dolazi duboki, pravi, istinski spokoj koji nadilazi svaku nevolju. Prepusti se Isusu i primit ćeš njegov božanski mir.

---

[4] Usp. *Hebrejima* 10, 19-20.
[5] Sv. Toma Akvinski (1225.-1274.), *Stožeri kršćanske vjere*, Split, 1981., str. 56-57.
[6] *Habakuk* 1, 5; *Djela apostolska* 14, 41.
[7] Usp. *Prva Ivanova* 2, 2.
[8] Usp. *Prva Petrova* 2, 24.
[9] Usp. *Rimljanima* 5, 10.
[10] Usp. *Hebrejima* 13, 12.

bl. Ivan iz Fiesola, **Izrugivanje Isusa** (detalj, Firenca), opis na str. 66

Isus se znoji krvavim znojem u Maslinskome vrtu

ANĐEO: Isus je u smrtnoj muci. Zna što Ga čeka. Uzima grijehe cijeloga čovječanstva na sebe. Duša Mu je klonula, jeca.[11] Zapao je u žalost, strah i tjeskobu koju svladava molitvom.[12] Gubi tekućinu, obilno se znoji, krvne kapilare u koži Mu se šire i pucaju.[13] Tako razlivena krv dospijeva u odvode žlijezda znojnica i pojavljuje se u znoju.

Kad si u nedaći, obrati se Ocu i predaj mu se.

HODOČASNIK: Oče, neka bude Tvoja volja.

ANĐEO: Božja volja jest Božja ljubav, to je snaga koja te jača i pomaže ti da prevladaš krizu. Milosrdni Otac te grli.

HODOČASNIK: Oče, u Tvoje ruke predajem sve svoje želje i nade, svoje postojanje. Ispuni me božanskom snagom i dobrotom.

---

[11] Usp. *Psalam* 42, 6.
[12] Usp. *Matej* 26, 37-38; *Marko* 14, 34; *Luka* 22, 43.
[13] Usp. *Luka* 22, 44. Znojenje krvavim znojem u medicini je rijetka pojava *hematidroza*, a znači primjese krvi u znoju.

ANĐEO: U kakvoj se god nevolji nađeš, uvijek se moraš čvrsto nadati Božjoj pomoći i u nju se uzdati.

ISUS: Sve što god zamoliš, vjeruj da si postigao i bit će ti![14]

HODOČASNIK: Otvoren sam Bogu i, promatrajući sama sebe, osjećam Božju snagu dok u sebi ponavljam: „Oče moj… budi volja Tvoja."[15]

[14] Usp. *Marko* 11, 24.
[15] *Matej* 26, 42.

I. postaja

Isusa osuđuju na smrt

ANĐEO: Otac Ga je predao iz ljubavi, Juda iz pohlepe, Židovi iz zavisti, a Pilat iz častohlepna straha prema caru. Krist se predao sâm, a na Muku je pristao iz posluha prema Ocu.[16]

Od Maslinskoga vrta Isusa su vezana vodili do Ane, Kajfe, Pilata, Heroda i ponovno Pilatu.[17] Cijeli je put popločan grubim kamenom i dug oko tri tisuće metara. Te noći „bijaše studeno",[18] a Isus trpi tjelesno i duševno nasilje. Bez sna i kapi vode, obijesno izrugivan,[19] lažno optuživan,[20] psovan,[21] pljuvan,[22] šamaran,[23] udaran šakama,[24] bičevan,[25] potezan pri krunjenju vijencem od

[16] Sv. Toma Akvinski, *Suma teologije*, III. dio, 47. pitanje, 3. članak (Toma Akvinski, *Izabrano djelo*, Zagreb, 2005., str. 697).
[17] Vidi *Ivan* 18, 13.24.28; *Luka* 23, 7.11.
[18] *Ivan* 18, 18.
[19] Vidi *Matej* 27, 29; *Marko* 15, 20; *Luka* 23, 11.
[20] Vidi *Matej* 27, 29; *Marko* 15, 20; *Luka* 23, 11.
[21] Vidi *Luka* 22, 65.
[22] Vidi *Matej* 26, 60; *Marko* 14, 56.
[23] Vidi *Ivan* 18, 22; 19, 3; *Matej* 26, 67; *Marko* 14, 56-57.
[24] Vidi *Luka* 22, 63.
[25] Vidi *Matej* 27, 26; *Marko* 15, 15; *Ivan* 19, 1.

drače[26] i po toj po kruni spletenoj od trnja udaran trskom,[27] odjeće već natopljene krvlju i slijepljene uz kožu.

Dok Isusa bičuju, pljuju i izruguju, On nema vlastite odjeće nego onu koju je uzeo zbog naših grijeha.[28]

HODOČASNIK: Zašto Ga osuđuju na smrt?

ANĐEO: Jer je potvrdio da je Božji Sin.

HODOČASNIK: Kako prihvaća osudu?

ANĐEO: Dostojanstveno, mirno, šutke. Kako ti reagiraš kad te netko osuđuje?

HODOČASNIK: Ljutim se, tužan sam ili uzvraćam osudom.

ISUS: Ništa te izvana ne može uprljati. Onečišćuje te samo ono što izlazi iz tebe.[29]

ANĐEO: Pilatovski oprane ruke ne čiste prljavu dušu. Ispiranjem prstiju ne ispire se ono što se čini po nagovoru opaka srca.

HODOČASNIK: Isuse blaga i ponizna srca,[30] učini srce moje po srcu svome. Predajem Ti sve svoje odgovore na tuđe osude. Neka me osude potaknu da budem bolji. Umjesto burnih osjećaja, daj mi svoj duševni sklad i da uzvraćam samo dobrim.

---

[26] Vidi *Matej* 27, 29; *Marko* 15, 17; *Ivan* 19, 2.
[27] Vidi *Matej* 27, 30; *Marko* 15, 19.
[28] Sv. Jeronim, *Tumačenje Matejeva evanđelja*, Makarska, 1996., str. 302.
[29] Usp. *Matej* 15, 11.
[30] Usp. *Matej* 11, 29.

ISUS: Zašto me ti osuđuješ?

HODOČASNIK: Kad sam Te ja osudio?

ISUS: Svaki put kad osuđuješ svoga brata, kad ga napadaš zbog njegovih slabosti. Zar ne vidiš da sam ja u njemu? Gledaš površno samo njegov sebični dio, a ne vidiš moju božansku prisutnost – zato ga sudiš manjkavo i pogrješno. Gledaj mene u svome bratu i oprosti mu kao što i ja tebi opraštam.

HODOČASNIK: Osluškujem kako mi govoriš:

ISUS: Opraštam ti, sve ti je oprošteno.

HODOČASNIK: Pa kad mi Ti sve praštaš, i ja sam sebi opraštam. Hvala Ti, Gospodine! Kad oprostim sebi, lakše opraštam i drugima. Sjećam se pojedinih ljudi iz svojega života, kroz njihove osobnosti, Isuse, gledam Tebe u njima i kažem im: „Opraštam… sve vam opraštam."

II. postaja

Isus uzima na se križ

ANĐEO: Na leđa su Mu natovarili poprečnu gredu križa, tešku oko četrdeset kilograma. Uslijedio je mučan uspon do Lubanjišta, Golgote,[31] dug oko tristo metara.

Kad raširiš ruke, ti si križ. Danas Isus tebe uzima na svoja leđa.

HODOČASNIK: Zašto?

ANĐEO: Da zajedno s Isusom možeš prihvatiti i nositi svoj križ. Po Njemu vjernik dobiva snagu u slabosti i život u smrti. Ono što siješ, to ćeš i žeti.[32] Prihvati odgovornost za sve što ti se događa. Ni za što ne okrivljuj druge. Onda možeš s Isusom sve podijeliti, svaku, i najmanju bol. S pouzdanjem dočekaj sve poteškoće. Tada Isus pomaže, iscjeljuje, rješava. Osloni se na Njega. Vjeruj Mu i osjetit ćeš ga u svojoj duši i u svome tijelu.

[31] Lubanjsko mjesto, grčki *Golgotha*, latinski *Calvarium*, a Lubanjište prema prijevodu Tomislava Ladana. Vidi *Matej* 27, 33; *Marko* 15, 22; *Luka* 23, 33; *Ivan* 19, 17.

[32] Usp. *Galaćanima* 6, 7.

ISUS: Odloži djela tame i zaogrni se svjetlošću.[33]

ANĐEO: Obuci se u uskrsloga Krista.

HODOČASNIK: Isus je sâm nosio svoj križ. Ta ustrajnost mi je uzor. Njegova mi sudbina pokazuje kako Ga trebam slijediti. Pa, nije li rekao:

ISUS: Tko me ljubi, neka danomice uzima svoj križ i neka ide za mnom.[34]

Svi vi koji ste umorni i opterećeni, dođite k meni, i ja ću vas odmoriti.[35]

HODOČASNIK: Prečke križa, kao raskriljene ruke, pomažu mi nazrijeti što je „Dužina i Širina i Visina i Dubina"[36] Božje ljubavi.

Ako si Ti za mene dao svoj život, ništa mi ne smije biti teško podnijeti za Tebe.

Sa svakim križem dolaziš mi i Ti koji si nosio svoj križ. Zato se ne ću zaustaviti na patnji i bolu, nego ću kroz njih gledati Tebe. Odmori me, Isuse, i kakogod izliječi. Ti iscjeljuješ „svaku bolest i svaku nemoć".[37] Prihvaćam sve što me stiglo i prinosim Tebi. Ali Tvoj dar je toliko veći. Daješ mi svoju nazočnost, snagu i ozdravljenje. Tvoja iscjeljujuća sila struji kroz mene.

---

[33] Usp. *Rimljanima* 13, 12.
[34] Usp. *Luka* 9, 23.
[35] *Matej* 11, 28.
[36] *Efežanima* 3, 18.
[37] *Matej* 4, 23.

III. postaja

Isus prvi put pada pod križem

ANĐEO: Putem je Isus teturao, a sada je pao, povrijedio se i krvari. Usne je priljubio uz prašinu…

HODOČASNIK: Ima li još nade?

ANĐEO: Tijelo Mu je na zemlji, ali je duh uspravan. On je pun ljubavi i vjeruje u uskrsnuće. Kakav si ti kad si pritisnut tjelesnim i duševnim poteškoćama?

HODOČASNIK: Isuse, Ti si pao da bi bio pokraj mene u svim mojim padovima. Ja padam kad osuđujem druge, kad potičem ružne misli i osjećaje prema njima, kad ne vjerujem u pobjedu dobra i kad ne ljubim. Sve moje tjelesne poteškoće daleke su posljedice te bezdušnosti. Zato, Milosrdni, molim Te, daj mi vjeru da se ne osjećam ostavljeno, da prođem kroz obmane i da Ti ne okrenem leđa.

ANĐEO: Osjećaš li kako dobro od Isusa prelazi u tebe? Dotakni Učitelja vjerom kao ona žena koja je krvarila[38] i osjeti Njegovu silu u svom tijelu. Isus te podiže, čudesno te ozdravlja.

[38] *Marko* 5, 25-34.

Mathis Gothardt Neithardt, **Krist pada pod križem**
(Karlsruhe), opis na str. 66-67

HODOČASNIK: „Isuse, Sine Boga Svevišnjega”,[39] Ti si mi najbolji prijatelj. Ti si uvijek tu.

ISUS: Pokleknuo sam da ti dam ruku i vinem te u visine svoga Duha. Ljubavlju vječnom te ljubim,[40] bezuvjetno te ljubim, i kad si slab, pa i kad griješiš. Tada još više trebaš moju milost. Stoga te još više ljubim. Tim više ljubim. Samo te moja ljubav može promijeniti. Ali ni ona to ne može bez tvoga pristanka. Ne boj se, ohrabri se. Vjeruj u mene. I kad mi tijelo posrće, duh ustraje, a duša je puna ljubavi.

HODOČASNIK: Proživljavam Isusovu ljubav.

Klanjam Ti se, Kriste, Bože moj i Spasitelju, i blagoslivljam Te, jer si po svojemu svetom križu otkupio svijet. Mene si izbavio. Spašavaš me iz dana u dan.

[39] *Luka* 8, 28.
[40] *Jeremija* 31, 3.

IV. postaja

Isus susreće Majku

HODOČASNIK: Kako Majka gleda i prati Isusa?

ANĐEO: Ona se uzdiže iznad boli i tuge, a njezin pogled govori: „Volim Te, vjerujem u Tebe i dajem Ti potporu.” Majka Božja danas susreće tebe na tvojem životnom križnom putu. Zbog nas bi ona mogla puno više plakati nego zbog Isusa. No, skriva suze i s ljubavlju te moli: „Obrati se! Okani se zemaljskoga, tjelesnog, prolaznog. Ostavi se sebičnosti. Okreni se prema Stvoritelju. Otvori se Božjoj ljubavi, osjeti Božju prisutnost i predaj Mu se.”

HODOČASNIK: Majka Božja moja je majka.

ANĐEO: Ljubi te nježno, majčinski, bezuvjetno. Primi je u srce i uvest će te u svoje blagostanje.

HODOČASNIK: Gledam u Majku očima srca. Susrećem se oči u oči s Marijom. O Mati, pomozi mi da vjerujem kad mi je teško vjerovati, kad me progone sumnje i razdire malodušje!

ANĐEO: Osjeti Majčinu nazočnost. Griju te Njezine zrake spokoja i dobrote.

HODOČASNIK: Majka je sa mnom. U Njezinu sam krilu siguran.

ANĐEO: Poslušaj što ti govori: „Ljubljeno moje dijete, otvori mi dušu, sve podijeli sa mnom, reci mi što te muči, predaj mi svaku bol. Imaj pouzdanja. Neprestano molim za tebe i sve što podijeliš sa mnom prenosim Isusu da On to svojom uskrslom snagom preobrazi u dobro. Moli se, dijete moje, da možeš uvijek biti uza me, da ti mogu pomoći. Primi me u svoje srce. Budimo jedno srce."

V. postaja

Šimun Cirenac pomaže Isusu nositi križ

ANĐEO: Šimun znači Poslušni. Cirenac, tuđinac iz Sjeverne Afrike, jedina je, a ipak nevoljka ispomoć. Nosi Spasiteljevu porugu[41] koju se tek kasnije shvaća kao Božju mudrost i znak pobjede.

HODOČASNIK: Nisam li kao Cirenac, prolaznik koji ima svoga posla i ne da mu se? Ne želim da me bude briga, preplašen sam i ne bih podmetnuo leđa. Gledam kako izbjeći poziv pa me prisiljavaju.[42]

ANĐEO: Gospodin treba tvoju pomoć.

HODOČASNIK: Isuse, kako Ti ja mogu pomoći? Kako da moja slabost postane snaga za Tebe? U tišini tražim odgovor i molim.

ISUS: Ta kažem ti da sam s tobom, dajem ti svoj mir. Ostani u slozi sa mnom, u mojoj prisutnosti. Ispuni se mojom dobrotom. Moj mir i ljubav daj svakome koga vidiš, svakome na koga pomisliš.

[41] Sv. Jeronim, *Tumačenje Matejeva evanđelja*, Makarska, 1996., str. 303.
[42] Usp. *Matej* 27, 32; *Marko* 15, 21; *Luka* 23, 26.

ANĐEO: Tako moli da se Duh može izlijevati u tebe, tako djeluj da se Isus može darivati iz tebe.

HODOČASNIK: Znam da je „vjera bez djela mrtva”[43] i da Isusu „ne vrijedi ništa osim vjere ljubavlju djelotvorne”.[44]

ISUS: Trebam te, trebam tvoju molitvu, bez tebe ne mogu proširiti Božje kraljevstvo u svako srce. Prepusti mi svoj nemir.

ANĐEO: Bogu si važan i dragocjen. Premilostivi ima veliki plan s tobom.

ISUS: Reci mi DA. Predaj mi se i osluškuj kako te Duh Sveti u svakom trenutku potiče i vodi.

HODOČASNIK: Evo me![45] Hoću Ti služiti, hoću Ti pomoći. Molit ću srcem. Po pomirenju, sakramentu ispovijedi i Tvome praštanju nastojat ću neprestano biti u posvećujućoj milosti. Na Misi ću proživljavati Tvoju stvarnu nazočnost i primiti Te u srce. Isuse, pronosit ću Te kud god idem i djelovati iz Tvoje ljubavi. Uvijek ću izabrati mir u duši i oprostiti drugome i sebi. Gledat ću Te i ljubiti u svakome čovjeku. Tako će mi svaki susret postati pričest.

[43] *Jakovljeva* 2, 26.
[44] Usp. *Galaćanima* 5, 6.
[45] Tako Bogu odgovaraju: Abraham (*Postanak* 22, 1; 22, 11), Jakov (*Postanak* 31, 11; 46, 2), Mojsije (*Izlazak* 3, 4), Samuel (*Prva Samuelova* 3, 4), Judita (*Judita* 9, 6), Izaija (*Izaija* 6, 8), Marija (*Luka* 1, 38) i Ananija (*Djela apostolska* 9, 10).

VI. postaja

Veronika pruža Isusu rubac

ANĐEO: Svakomu se i u najtežoj situaciji može pomoći; ljubav vidi što treba i zna pronaći način.

HODOČASNIK: Molim za pronicljivu ljubav kakvu je imala sveta Veronika kad je Isusu otrla obraz od Njegova znoja i krvi, naših pljuvački i prašine s poda; kakvu je imala Majka Terezija koja je u svakoj osobi: vidjela Isusa, ljubila Isusa, pomagala Isusu.

ISUS: Ono što učiniš jednomu od moje najmanje braće, meni si učinio.[46]

HODOČASNIK: Daj da Te prepoznam u bračnome drugu, djeci, roditeljima. Ti si u siromahu, bolesniku i zatvoreniku. Umjesto mojih uskogrudnih prosudbi, daj mi, Isuse, cjeloviti uvid, da osjetim Tvoju naklonost prema svakome biću, da svakome pristupam kao Tebi.

ISUS: Uvijek možeš nešto učiniti, ljubav pronalazi put. Ustraj, ne budi malodušan ni obeshrabren.

[46] *Matej* 25, 40.

Možeš, jer ja sam s tobom. Vjeruj u Mene i ljubi, i što god učiniš bit će dobro.[47]

HODOČASNIK: Isuse, pomozi mi da dobre želje pretvorim u uzorna djela, da se moja ljubav radosno očituje u svakome danu. Daj da osjetim što drugome treba i da mu uz pomoć Tvoje milosti to i pružim.

ANĐEO: Čuvam te na svim tvojim putovima,[48] upravljam tvoje korake i dovodim ti ljude koji trebaju tvoju materijalnu ili duhovnu pomoć. Govorim ti preko glasa savjesti da se ne prepuštaš sebičnom zadovoljstvu dok je tvoj brat u potrebi.

HODOČASNIK: Počinjem s molitvom za druge, svima želim dobro. Tako ćeš me, čuvaru moj, upućivati kako i komu da stvarno pomognem.

[47] Usp. Augustin, *Sedma propovijed na Prvu Ivanovu poslanicu*, točka 8: „Ljubi i čini što hoćeš [*Dilige, et quod vis fac*]. Čuvaš li mir, čuvaj ga u ljubavi; vičeš li, viči u ljubavi; ispravljaš li, ispravljaj u ljubavi; pošteđuješ li, pošteđuj u ljubavi; neka to bude ukorijenjeno u ljubavi, jer od toga korijena ne može proisteći nego dobro."

[48] Usp. *Psalam* 91, 11.

VII. postaja

Isus drugi put pada pod križem

ANĐEO: S Isusom možeš nadvladati svaki pad. Što god se događalo, ostani povezan s Isusom u sebi i u svom bližnjem. Da bi drugima donio mir, moraš ga prije sâm iskusiti. Da bi pomogao bolesnima, trebaš se ispuniti zdravljem. Vjeruj u dobro. Vjeruj da je ono jače od svakoga zla.

ISUS: Sve je moguće onomu koji vjeruje.[49]

ANĐEO: Kad moliš za bolesnoga, ne gledaj na bolest, nego na Isusa. Isusov će pad u tebi biti izvor snage za njegovo ozdravljenje. Nije li On rekao:

ISUS: Ja sam Gospodin koji dajem zdravlje.[50]

ANĐEO: Sve poteškoće predaj Isusu na križu i vjeruj u ozdravljenje. Primi zdravlje, proživljavaj blagostanje duše i tijela.

HODOČASNIK: Bio sam dopustio korovu sumnje da se raširi prostranstvima duha. No, sada znam: Gospodine, za Tebe će živjeti srce moje i živjet će moj duh.

[49] *Marko* 9, 23.
[50] *Izlazak* 15, 26.

bl. Ivan iz Fiesola, **Krist okrunjen dračom** (Livorno), opis na str. 68 i 71

Ti ćeš me izliječiti i vratiti mi život, bolest ćeš mi pretvoriti u zdravlje.[51]

Isuse, moj je bližnji pao pod teretom bolesti, tuge, sebičnosti, poteškoća... Kako da mu pomognem?

ISUS: Prvo mu u svome srcu reci: „Ja ti želim dobro." Tada se cijelim bićem poveži sa Mnom. Otvori Mi se i dopusti da te potpuno prožmem svojom snagom i nebeskim mirom. Kad osjetiš Moju prisutnost u sebi, posegni za Mnom u svome bližnjemu. Ja sam trs, a ti si loza.[52] Što god zamoliš, dok moje životvorne snage teku kroz tebe, bit će ti. Okreni se k meni, prepusti mi se. Naći ćeš pravu riječ i način da pomogneš bližnjemu.

[51] *Izaija* 38, 16-17.
[52] Usp. *Ivan* 15, 5.

VIII. postaja

Isus tješi jeruzalemske žene

ISUS: Ne plačite nada mnom, nego nad sobom i nad svojom djecom.[53]

ANĐEO: Žalovanje ne priliči svečanosti otkupljenja, ni naricanje pobjedi muke.[54]

HODOČASNIK: Gospodin ne dâ da ga oplakuju…

ANĐEO: Isus ti šalje svoga Duha tješitelja.

U svakom trenutku tvoja zemaljska stvarnost može zaiskriti Božjom nazočnošću. Bog ti govori, tješi te, uvjerava da će On sve okrenuti na dobro.

Ne žali se Isusu nego Mu sve izreci s povjerenjem. Osjetit ćeš Njegovu blizinu i unutarnju sigurnost da će sve biti dobro.

Zamoli Isusa da moli s tobom, da položi ruke na tvoju glavu. Promatraj svoje tijelo. Nešto neizrecivo prostrujat će kroz tebe i znat ćeš da si u Božjem zagrljaju.

[53] *Luka* 23, 28.
[54] Sv. Lav Veliki, *Govor* 61, poglavlje 3: *Patrologia latina* 54, stupac 347.

HODOČASNIK: Utješi me, Predobri. Predajem Ti sve svoje strahove i brige, sve nemire i nevjere, sve bolećive naboje svoje duše, sve što je malo ranjeno dijete u meni.

ISUS: Ja sam bio predan smrti za tebe koji si griješio, da se obratiš istini i da ne griješiš više, nego da baštiniš slavu pravednosti na nebesima.

Dajem ti Svetoga Duha da te tješi, da te brani. On je uz tebe. Bez obzira kakve su vanjske okolnosti i kakve su reakcije u tvojoj duši, uvijek se od njih možeš okrenuti i obratiti Mome Duhu kojeg ti dajem. Zazovi ga i on će ti se objaviti. Sila Duha Svetoga nadvit će se nad tebe, prožet će te, osloboditi te od zloga u duši i tijelu, ispuniti svojim mirom i ljubavlju.

HODOČASNIK: Dođi, Duše Sveti, ojačaj me i iscijeli, obdari svojim darovima, ispuni svojim plodovima. U tišini upijam Duha Svetoga, jer me Ti ohrabruješ:

ISUS: Moli i dobit ćeš, ali najprije traži Božjega Duha i sve će ti se ostalo nadodati.[55]

[55] Usp. *Luka* 12, 31.

IX. postaja

Isus treći put pada pod križem

ANĐEO: Isus je posve iscrpljen od mučenja, znojenja, potkožnoga i vanjskoga krvarenja, brojnih površinskih rana, tegobnoga i bolnoga hodanja. Neispavan je, budan dulje od trideset sati, gladan i žedan, dvadesetak sati ništa nije pio. Zbog dehidracije i krvarenja srce Mu brže kuca. Diše ubrzano, teško i plitko.

HODOČASNIK: Sada je Isus prigrlio Zemlju.

ANĐEO: Zemlju ne onečišćuju samo tvarni otrovi, nego i otrovi naše duše. Sve što god je u tvojoj duši, utiskuje se i u Zemlju. Kad ispovijedaš svoje grijehe, budi svjestan da Janje Božje može očistiti svijet i da može oprati Zemlju od naših prijestupa. Zato ostavi tragove dobrote za sobom.

Budi uvijek svjestan svojih misli i osjećaja te uz Isusovu pomoć svaki nespokoj pretvori u mir, svaku tvrdokornost u blagost, svako neopraštanje u pomirbu, svako neprihvaćanje u ljubav. Tada postaješ blagoslov za Zemlju, tada je zajedno s Isusom spašavaš od Zloga.

HODOČASNIK: Koliko sam puta u zaboravu još dublje padao? Kao kad magnet izgubi pol, a duša nebeski svod… U nemaru, bezdušju i otuđenju za svojim stopama ostavljao grumene blata? Isuse, ljubim Te. Ti grliš našu Zemlju. Ti je svojom krvlju čistiš, umivaš, otkupljuješ. Ti, Janje Božje, brišeš opačine kojima smo uprljali ovaj svijet. Zemlja postaje Tvoje tijelo i Ti je svojom prisutnošću posvećuješ.

ISUS: Ljubi i čuvaj ovu Zemlju. Mir na Zemlji počinje od tebe. Za nj možeš moliti tek onda kada ga ostvariš u svojoj duši. Tad će mir poteći svijetom. Dajem ti svoj mir da ga proširiš svuda. Ljubi sva stvorenja. Jer svi uzdišu za prvinama Duha[56] koje si ti primio. Blagoslivljaj Zemlju i sve što je na njoj, a Bogu zahvaljuj na svemu što ti ona pruža i uzvrati joj brižno.

[56] Usp. *Rimljanima* 8, 23.

X. postaja

Isusa svlače

ANĐEO: Nakon istočnoga grijeha čovjek primjećuje da je gol.[57]

HODOČASNIK: Sebičnost, stid i laž ušli su u ljudsku dušu i u našu spolnost.

ANĐEO: Predaj Isusu svoje misli, riječi i djela, sva iskustva, sve rane, sve sebičnosti i ovisnosti. Budi s Isusom u tišini. Neka tvoju ljudsku naklonost preobrazi u božansku, bezuvjetnu.

HODOČASNIK: Isuse, uzdigni me u srce. Tu me iscjeljuje Tvoja bliskost. Tu me učiš kako voljeti.

ANĐEO: Krist je razgolićen, prezren i osramoćen. Suvremenici su Ga odbacili.

HODOČASNIK: Htio bih samo u tišini sjediti do Tvojih nogu. Biti uz Tebe. Osjećati kako govoriš:

ISUS: Ja sam tvoje sramote uzeo na sebe. Želim izliječiti tvoju svjetovnu strastvenost, svu sebičnost koja se u nju uvukla. Opraštam ti sve tvoje grijehe, a tvoje ovisnosti uzimam na sebe. Sve mi ispovjedi, sve mi predaj i oslobodit ću te krivnje.

[57] Usp. *Postanak* 3, 10.

Ozdravljam ti sve rane bestidnosti i spolnosti.

Želiš li poći za mnom, morat ćeš nositi trnovu krunu, s ljubavlju prihvatiti sve napade i optužbe, sve klevete i nerazumijevanja. Zajedno sa mnom reci: „Oče, oprosti im jer ne znaju što čine."[58] Ostani uspravan u duhu i sve duševne boli prikaži za svoje mučitelje. To je put do uskrsnuća.

HODOČASNIK: Gospodine, cijeloga me proničeš i savršeno poznaješ.[59] Htio bih se sjediniti s Tobom. Ti me jedini smiruješ, Ti jedini ispunjaš sve čežnje moga bića. Hvala Ti što me ljubiš.

[58] *Luka* 23, 34.
[59] *Psalam* 139, 1.

XI. postaja

Isusa pribijaju na križ

HODOČASNIK: Kao što si Ti, moj Otkupitelju, pribijen na križ, tako se i ja hoću priljubiti uz Tebe. Sve svoje požude, slabosti svoje naravi i sve niske porive razapinjem s Tobom na to drvo, tako da više ne živim ja nego Ti u meni.[60] Prikovan si rekao:

ISUS: Žedan sam.[61]

ANĐEO: Time od svojih traži vjeru.[62]

HODOČASNIK: Ne dopusti da Ti ikad više umjesto toga pružim ocat nevjere ili da budem napuhan i šupljikav kao spužva, nego mi pomozi da budem poput izopa, pravi miloduh, ponizan, i da kao izop, i ja snažno prianjam uz stijenu, Tebe, moj Bože.

Propet si, grčiš se od muka, ali nalaziš snage i vremena reći kako si žedan… moje…

ANĐEO: ljubavi.[63]

---

[60] Usp. *Galaćanima* 2, 20.
[61] *Ivan* 19, 28.
[62] Sv. Augustin, *Govori*, 1, Makarska, 1990., str. 186.
[63] Usp. Fulton J. Sheen, *Poruka s križa*, Zagreb, 1961., str. 31.

Mathis Gothardt Neithardt, **Propeti, Gospa i Ljubljeni Učenik**
(Karlsruhe), opis na str. 72-73

HODOČASNIK: Daruješ se za mene, a nestaje Ti zraka. Osjećaš jaki bol zbog zabijanja čavala i opterećenja rana na rukama i nogama cijelom tjelesnom težinom.

ANĐEO: U raspetom položaju s uzdignutim i raširenim rukama dolazi do stezanja mišića ruke, ramena i prsnoga koša.

HODOČASNIK: Sve Ti je teže naprezati mišiće prsnoga koša da uzdahneš i izdahneš zrak.[64]

Čujem Te kako mi govoriš:

ISUS: Uzeo sam tvoje grijehe na sebe pa mi u svakom trenutku možeš predati sve svađe, gloženja, prepirke, himbe, neslaganja i zle poglede. Moje su te rane izliječile pa mi slobodno daj svaku, i najmanju bol. Ja ozdravljam tvoju dušu i tijelo. Vjeruj u mene i reci što želiš da ti učinim.

HODOČASNIK: Izliječi me, Isuse. Ozdravit će mi duša i tijelo, samo reci riječ.[65]

ISUS: Hoću, očisti se![66] Budi zdrav, ozdravljam cijelo tvoje biće. Idi u mojoj ljubavi i ne griješi više da ti se što gore ne dogodi.[67]

HODOČASNIK: Bože moj, zazvao sam Te i Ti si me ozdravio.[68] Hvala Ti, Predobri. Tvoja riječ liječi sve.[69]

---

[64] Usp. Anton Švajger, *Spisi medicinske etike*, Zagreb, 2004., str. 205.
[65] *Mudrost* 16, 12.
[66] *Luka* 5, 13.
[67] *Psalam* 30, 3.
[68] Usp. *Ivan* 5, 14.
[69] *Psalam* 30, 3.

XII. postaja

Isus umire na križu

HODOČASNIK: Visiš na križu od podne do tri sata poslije podne.[70] U tijelu Ti je sve manje kisika. U šoku si. Krvni tlak je pao, srce Ti jako lupa i gubi ritam, mišići se grče, krv se izlijeva u plućne mjehuriće, a tekućina prekomjerno nakuplja u plućnoj i srčanoj maramici. U manjim žilama nastaju krvni ugrušci. Plućima sve slabije dišeš dok konačno ne dođe do srčanoga zastoja.

Sveti Bože!

Sveti Jaki!

Sveti Besmrtni, smiluj mi se!

ANĐEO: Isusovo je umiranje najvažniji događaj u cijeloj povijesti čovječanstva.

ISUS: Kao što je Mojsije podigao zmiju u pustinji i tko god ju je pogledao bio je spašen, tako i ja, uzdignut na križ, sve ću privući sebi.[71]

---

[70] Usp. *Matej* 27, 45-46; *Marko* 15, 33-34; *Luka* 23, 44. Pomračenje je najavio *Amos* 8, 9-10, a predoznačio *Izlazak* 10, 22.

[71] Usp. *Ivan* 3, 14; *Brojevi* 21, 9; *Ivan* 12, 32.

HODOČASNIK: Stojim ganut i potresen pod Tvojim križem, Isuse. Oprosti! I, hvala Ti. Ponizno prihvaćam Tvoje otkupljenje. Kad vršim Tvoju riječ, kad ljubim, ulazim u Tvoje kraljevstvo. Ostavio si mi Mariju, primam je kao svoju Majku.

Klečim pred Tobom, Raspeti! Obdari me svojom ljubavlju. Nauči me ljubiti svako biće. Daj da po ljubavi već sada osjetim prisutnost raja u sebi.

ISUS: Darujem svoj život za tebe, da te oslobodim posljedica istočnoga i svakoga drugog grijeha, da moj vječni život prostruji kroz tebe. Darujem ti pobjedu nad smrću. S tobom ću proći kroz smrt i rodit ću te za nebo. Oslobodi se svakoga straha.

Prepusti mi svoje putove, u mene se uzdaj i ja ću sve voditi.[72] Nemaš se čega bojati.

HODOČASNIK: Znam da si zbog mojih izdaja završio na križu, ali Ti me ne osuđuješ. Milosrdni, sve razumiješ, potpuno me prihvaćaš takvog kakav jesam. Hvala Ti, Isuse: Tvoja me ljubav mijenja i posvećuje.

Ti smrt pretvaraš u život; svojim si je umiranjem „obeskrijepio i učinio da zasja život i neraspadljivost".[73] Tvoja krv neka me potpuno očisti i oslobodi od svakoga zla. Ljubim Te, moj Spasitelju i Bože.

[72] Usp. *Psalam* 37, 5.
[73] *Druga Timoteju* 1, 10.

ISUS: Kažeš da se opredjeljuješ za mene. Znaš da mi je glava na križu bila izbodena i oborena zbog tebe?

HODOČASNIK: Znam! Ali sada ponizno priginjem svoju glavu. Od oholosti čuvaj slugu svojega![74]

ISUS: Oči su mi bile pune krvi i suza.

HODOČASNIK: Klonit ću se gledanja ispraznih ljepota. Ne ću stavljati pred oči ništa opako.[75] Put istine ja sam odabrao.[76] Prosvijetli mi oči da ne zaspim nasmrt.[77]

ISUS: Uši su mi bile zalivene krvlju i slušale su pogrde.

HODOČASNIK: Svoje ću uši držati podalje od ispraznih naklapanja. Ne daj da mi se srce zlu prikloni.[78]

ISUS: Meni su srce kopljem proboli.

HODOČASNIK: Na samu pomisao u meni buknuo bi oganj.[79] Srce mi gori dok mi govoriš![80]

ISUS: Usta su mi bila suha i puna gorčinā.

[74] *Psalam* 19, 14.
[75] *Psalam* 101, 3.
[76] *Psalam* 119, 30.
[77] *Psalam* 13, 4.
[78] *Psalam* 141, 4.
[79] *Psalam* 39, 4.
[80] Usp. *Luka* 24, 32.

HODOČASNIK: Moja će usta biti zatvorena zlu i otvorena dobru. Na usta mi stražu postavi i stražare na vrata usana mojih![81] Od mojih usta ne oduzmi riječ istine![82]

ISUS: Ruke su mi bile istegnute čavlima zbog tvojih djela.

HODOČASNIK: Moje će ruke biti ispružene prema potrebnima i prema Tvojim zapovijedima.[83]

ISUS: Noge su mi bile sputane i prikovane.

HODOČASNIK: Promislio sam svoje putove i k Tvojem sam svjedočanstvu upravio noge.[84] Moja čuvstva vodit će k Tebi.

ISUS: Ja sam trpio u svim svojim udovima.

HODOČASNIK: Moje cijelo biće spremno Ti je služiti. Srce moje i moje tijelo kliču Bogu živomu.[85]

[81] *Psalam* 141, 3.
[82] *Psalam* 119, 43.
[83] Usp. *Psalam* 119, 48.
[84] *Psalam* 119, 59.
[85] *Psalam* 84, 3.

XIII. postaja

Isusa skidaju s križa

ANĐEO: Pod križem je rođena Obitelj iz koje nitko ne može biti isključen. U Božjem Sinu ista smo obitelj, veže nas ista krv – krv prolivena na križu.[86]

Ti si taj križ s kojim je Isus neraskidivo vezan. Njegove rane tebe ozdravljaju.[87] Makar Ga bole tvoji grijesi, On te voli i razumije. On je tvoje grijehe uzeo na sebe i odnio ih.[88] Sve Mu predaj i vjeruj u oproštenje. On je prolio svoju krv da ti budeš pomiren, čist, svet; da se oslobodiš svakoga osjećaja krivnje, da Njegova dobrota prijeđe na tebe. Time se oslobađaš i uzroka svojih bolesti. „On je ponio naše bolesti",[89] sve je tvoje boli uzeo na sebe.

HODOČASNIK: Tvoje tijelo je mrtvo, ali Ti silaziš nad pakao, mrtvima naviještaš otkupljenje i neki ustaju iz

[86] Usp. Timothy Radcliffe, *Sedam posljednjih Kristovih riječi*, Zagreb, 2006., str. 40.
[87] Usp. *Izaija* 53, 5; *Prva Petrova* 2, 24.
[88] Usp. *Ivan* 1, 29.
[89] *Izaija* 53, 4.

groba.[90] O Vječni, molim Te za sve svoje drage koji su preminuli, posebno za one koji prolaze čišćenje. Svoje poteškoće i boli prikazujem Ti za njih. Ispuni ih svojim svjetlom i ljubavlju. Mir im svoj podari i uvedi ih u zajedništvo sa Sobom. Blagoslovi njih i sve nas koji čekamo radostan trenutak rođenja na nebu.

Spokojno prihvaćam odlazak svojih dragih jer je to Božja volja. Molim Te, Kralju vjekova, da mi njihov zagovor pomogne razlikovati važno od bezvrijednoga u ovom zemaljskom putovanju.

ANĐEO: Iz probodenoga srca izlijevaju se krv i voda.[91]

HODOČASNIK: Ti šutiš, ali Tvoja me krv i dalje čisti i ozdravlja. Želim s Tobom, blagi Suče, posjetiti sve svoje drage preminule. Zagrli moje mile, svu rodbinu i prijatelje. „Milost vam i mir od Gospodina našega Isusa Krista",[92] „Svjedoka vjernoga, Prvorođenca od mrtvih, koji nas ljubi, koji nas je svojom krvlju otkupio od naših grijeha",[93] da vas iz mraka uvede u svjetlo. Neka On, koji je umro da bi vječno živio, i vas privede u radost vječnoga zajedništva s Bogom.

---

[90] Usp. *Matej* 27, 53.

[91] *Ivan* 19, 34. Vojnik vješt ustanovljenju smrti kosim je ubodom kroz četvrti ili peti desni međurebreni prostor probio prsni koš tako da je vršak koplja kroz desno plućno krilo dopro do desne srčane pretklijetke. Najprije je potekla tekućina pleuralnoga i perikardijalnoga izljeva, a njoj se pridružila krv kad je pròbō srce.

[92] *Rimljanima* 1, 7; *Prva Korinćanima* 1, 3; *Druga Korinćanima* 1, 2; *Galaćanima* 1, 3; *Efežanima* 1, 2; *Filipljanima* 1, 2; *Druga Solunjanima* 1, 2; *Filemonu* 1, 3.

[93] *Otkrivenje* 1, 4-6.

XIV. postaja

Isusa polažu u grob

HODOČASNIK: Zdravo, Tijelo, porođeno ko plod tijela Djevinog,
ispaćeno, prineseno, zarad ljudstva čitavog,
koje lijevaš, probodèno, krv i vodu s boka svog.[94]

ANĐEO: U Kristu nije umrlo ono po čemu je Bog, nego čime je bio čovjek. Nije moglo umrijeti ono što je Bog, nego smrtno što je Bog prigrlio za smrtne. Čovjekova duša ne umire s tijelom nego se, kad tijelo premine, ona udaljava živa. U Kristu, kad je izdahnuo, nije umrlo Njegovo božanstvo.[95]

HODOČASNIK: Htio bih u Tvoj grob, Isuse, položiti i svoga starog Adama, sve svoje laži, sumnje i sebičnosti. Da mogu s apostolom Pavlom reći: „To ne živim više ja: Ti, Kriste, živiš u meni".[96] Svlačim staroga sebe i oblačim Tebe, uskrsli Kriste. Tvoj križni put jest put ljubavi. Prsa su Ti probodena da bi Tvoja božanska ljubav ušla u mene i otjerala svaki strah. Da mi je dolinom smrti proći, zla se ne bojim, jer Ti si sa mnom.[97]

---

[94] *Ave, verum Corpus, natum*: prepjevao Milan Pavelić, *Crkveni himni*, Zagreb, 1945., str. 307.
[95] Usp. Sv. Augustin, *Govori*, 1, Makarska, 1990., str. 182.
[96] *Galaćanima* 2, 20.
[97] *Psalam* 23, 4.

bl. Ivan iz Fiesola, **Raspeti Isus** (Firenca), opis na str. 74-75

Mir, Tvoj savršeni mir ispunja mi dušu. Hvala Ti, Kriste.

Isuse, milostiv budi mojoj nevjernosti jer od nje je Tvoja gorka smrt. Odlučujem se za svetost. Daj da uvijek razlikujem bitno od nebitnoga, vječno od raspadljivoga. Volim Te, Isuse, i hvala Ti.

ANĐEO: Kratko traješ na zemlji. Prolazan si kao cvijet.[98] Danas si lijep, a sutra te nema. No, u Kristu smrt postaje životom.

ISUS: Tko vjeruje u mene, ako i umre, živjet će.[99] Tko sluša moju riječ i vjeruje, prešao je iz smrti u život.[100]

ANĐEO: Zaljubi se u vječnost. Svaki trenutak posveti Bogu. Skupljaj blago koje ti nitko ne može oduzeti.[101]

ISUS: Ja sam Put, i Istina, i Život.[102]

ANĐEO: Najprije je rekao kuda ćeš poći – On je Put, a onda kamo ćeš doći – On je Istina, i gdje ćeš prispjeti – u Život, k Njemu. Nije ti rečeno: trudi se tražeći put kako bi dospio do istine i života. Nego, sâm je Put došao k tebi. Ustani i hodaj![103]

HODOČASNIK: Da, Isuse, koračam za Tobom. I Ti sa mnom.

---

[98] Usp. *Psalam* 103, 15.
[99] *Ivan* 11, 25.
[100] *Ivan* 5, 24.
[101] Usp. *Luka* 12, 33.
[102] *Ivan* 14, 6.
[103] Usp. Sv. Augustin, *Izlaganje o Evanđelju po Ivanu*, 34, 9: *Časoslov Rimskog obreda*, II, Zagreb, 1984., str. 202..

Nakon 14. postaje slijedi završna molitva. Nema Uskrsnuća ili 15. postaje.
Napomena: Milan Kušnjačić.

Isusovo Uskrsnuće

ANĐEO: Prazan grob. Žene koje su Ga susrele. Učenici kojima se ukazao. Dvojica koja su Ga prepoznala. Toma koji je sumnjao. Apostoli koji su neuvjerljivo tvrdili da su Ga vidjeli živa.

Da bi mogao susresti Uskrsloga, moraš se svega osloboditi, sve ostaviti. Kad se osloniš samo na Boga, onda ćeš čuti glas koji te zove po imenu. Glas koji u tebi govori:

ISUS: Ja jesam Uskrsnuće.[104]

ANĐEO: Ponavljaj to u sebi zajedno s Isusom. Kad god ti je teško, osvijesti Kristovu nazočnost i osjetit ćeš snage uskrsnuća koje te uspravljaju, iznutra osvjetljavaju i daju ti snagu da sve okreneš na dobro.

HODOČASNIK: Došli su mnogi učitelji i govorili o ljubavi, ali Ti si, Isuse, sama Ljubav[105] koja se nastanjuje u nama i osposobljava nas da ljubimo.

ISUS: Ljubite jedni druge kao što ja ljubim vas.[106]

[104] *Ivan* 11, 25.
[105] Usp. *Prva Ivanova* 4, 8.
[106] *Ivan* 13, 34.

HODOČASNIK: Na križu si izdahnuo da bi nama udahnuo svoga Duha, Tješitelja i Branitelja odozgor, da bude s nama zauvijek.[107]

Isuse, Ti Živi,[108] slava Ti i hvala! Uskrsnuo si u tijelu. Radujem se Tvojoj pobjedi. S Tobom, Uskrsli, pobjeđujem svaku smrt u sebi, svaku sebičnost i zloću. Hvala Ti što si sa mnom u sve dane do svršetka svijeta. Hvala što Tvoja uskrsla snaga zrači kroz moje tijelo. Hvala Ti što mi daješ pouzdanje. S Tobom je sve dobro, s Tobom sve vodi u raj. Učini da stalno žarim radošću, da imam veselo srce i vedrinu duha.

ANĐEO: Blagoslovi nas, Gospodine Isuse, svim milostima koje proizlaze iz Tvoje muke i Tvoga uskrsnuća.

HODOČASNIK: Učini nas svojim učenicima i svjedocima mira i ljubavi da Božje kraljevstvo zavlada u srcima svih ljudi.

[107] Usp. *Ivan* 14, 16.
[108] Usp. *Luka* 24, 5.

Redci o Muci
našega Gospodina Isusa Krista

Prijatelji i drugovi uzmakoše od rana mojih:
moji najbliži stoje daleko.[1]

Bio sam predan, ne mogu izaći.
Od nevolje oči mi gasnu.[2]

I bijaše znoj moj
kao kaplje krvi koje padahu na zemlju.[3]

Opkolio me čopor pasa,
rulje me zločinačke okružile.[4]

Leđa svoja podmetnuh onima što me udarahu,
a obraze onima što mi bradu čupahu.[5]

Lice svoje ne zaklonih
od uvrjeda ni od pljuvanja.[6]

---

[1] *Psalam* 38 (37), 12.
[2] *Psalam* 88 (87), 9b-10a.
[3] Usp. *Luka* 22, 44.
[4] *Psalam* 22 (21), 17.
[5] *Izaija* 50, 6a.
[6] *Izaija* 50, 6b.

Jer sam na biče pripravan,
i moja je bol svagda preda mnom.[7]

Vojnici spletoše vijenac od trnja
i staviše mi ga na glavu.[8]

Probodoše mi ruke i noge,
sve kosti svoje prebrojiti mogu.[9]

U jelo mi žuči umiješaše,
u mojoj me žeđi octom napojiše.[10]

Svi koji me vide podruguju se meni,
razvlače usne i mašu glavom.[11]

A oni gledaju i zure na me.
Razdijeliše među se haljine moje
i za odjeću moju baciše kocku.[12]

U Tvoje ruke predajem duh svoj:
otkupi me, Gospodine, Bože vjerni.[13]

U Tvoje ruke duh svoj predajem:
otkupi me, Gospodine, Bože vjerni.

---

[7] *Psalam* 38 (37) 18.
[8] Usp. *Ivan* 19, 2.
[9] *Psalam* 22, 17b-18a.
[10] *Psalam* 69, 22.
[11] *Psalam* 22, 8.
[12] *Psalam* 22, 18b-19.
[13] *Psalam* 31, 6.

Sjeti se slugu svojih, Gospodine,
kada dođeš u kraljevstvo svoje.[14]

Isus opet zavapi glasom jakim
i ispusti duh.[15]

O ljubavi Gospodinovoj
pjevat ću dovijeka.[16]

A On je naše bolesti ponio,
naše je boli na se uzeo.[17]

Za naše grijehe probodoše Njega,
za opačine naše Njega satrše.[18]

Poput ovaca svi smo lutali
i svaki je svojim putem hodio.[19]

A Gospodin je svalio na Njega
bezakonje nas sviju.[20]

Preni se! Što spavaš, Gospodine?
Probudi se! Ne odbacuj nas dovijeka![21]

---

[14] Usp. *Luka* 23, 42.
[15] *Matej* 27, 50.
[16] *Psalam* 89, 2.
[17] *Izaija* 53, 4.
[18] *Izaija* 53, 5.
[19] *Izaija* 53, 6a.
[20] *Izaija* 53, 6b.
[21] *Psalam* 44 (43), 24.

Preni se! Što spavaš, Gospodine?
Probudi se! Ne odbacuj nas dovijeka!

Preni se! Što spavaš, Gospodine?
Probudi se! Ne odbacuj nas dovijeka!

Evo, Bog je spasenje moje,
uzdam se, ne bojim se više.[22]

Tebe, dakle, molimo, pomozi svojim slugama,
koje si otkupio dragocjenom krvi.

Smiluj nam se, Isuse dobrostivi!
Koji si za nas milostivo trpio.

Molimo!
Pogledaj, Gospodine, ovu svoju obitelj.
Za nju se Gospodin naš Isus Krist
nije sustezao predati u ruke zločinaca
i podnijeti muku križa.

probrala sv. Katarina Ricci (1522.-1590.)[23]

---

[22] *Izaija* 12, 2.

[23] Prema *Processionarium iuxta ritum s. Ordinis praedicatorum*, Romae, 1913., str. 324-327. Vidi: Anđeo Marija Miškov, *Jesenska ružica*, Senj, 1907., str. 105-107; Anđeo Šoljan, *Treći red*, U Ljubljani 1931., str. 287-290; Zagreb, 1968., str. 75-78; Josip Mlinarić, *Svjedoci obnove*, III. dio, Zagreb, 1992., str. 211-239. Snimka gregorijanskoga pjevanja tih redaka na latinskome dostupna je na: www.tonimir.hr/versus_de_Passione_Domini.html (MP3).

Barjaci kreću kraljevi

Bàrjaci kreću Kraljevi,
otájstvo Križa sjaji se,
na kojem Život umrije
i smrću ljude òživi.

Kad koplje mu se okrutno
zabòlo šiljkom ù srce,
sa vodom krv potekla je,
od grijeha nas da očisti.

I ispuni se silna riječ,
što narodima David je
u svetoj pjesmi dòviknu:
zavláda Bog sa drveta.

O drva divnog, štono sja
u kraljevskome grimizu,
kom dano bi da dotiče
toliko svete udove.

bl. Ivan iz Fiesola, **Oplakivanje Krista** (detalj, Firenca), opis na str. 76

Na blaženim je rukama
tog svijeta cijenu nosilo
i Božje tijelo vagnuvši
Sotoni plijen je otelo.

Oj zdravo, Križu, nado sva!
što nosiš slavu uskrsnu:
umnoži milost dobrima
i digni krivnju s grješnika.

Naš spase, sveta Trojice,
Nek' svaki duh veliča te,
ti dijeliš Križa plodove
ti vječnu slavu podaj nam.

sv. Venancije Fortunat (530.-609.),
Vexilla Regis prodeunt
prepjevao Milan Pavelić (1878.-1939.)[1]

[1] Milan Pavelić, *Crkveni himni*, Zagreb, 1945., str. 64-65.

Svetištu vazmenome

Svetištu[1] vazmenome
svi kršćani hvale dajte,
proslavljenom Grobu k tome
pjesmu slave zapjevajte!

Jaganjac je otkupio
ovce svoje krvi dragom,
grješne s Bogom pomirio
nevin Isus moćnom snagom.

Smrt i život sukobljeni
hrvahu se na megdanu;[2]
Vođ života usmrćeni
da kraljuje, živ ustanu.

O Marijo, reci nama,
što s' na putu opazila
kad si s tvojim družicama
Grob pohodit zorom bila?

[1] žrtvi (vazmenoj)
[2] bojištu, dvoboju

– Krista živa sam vidjela
gdje uskrsnut slavom sjaje;
dva svjedoka, dva anđela,
platno, ubrus, povezaje.

Ah, uskrsnu... ne mre[3] veće[4]
blagi Isus, rajska dika,
zalog vječne moje sreće,
moja nada svekolika!

Ispred vas u Galileju,
kako reče, sad će poći,
gdje ćete ga u veselju
svi zajedno vidjet moći.

Isukrste![5] Znamo stavno,[6]
da s' od mrtvih uskrsnuo;
pomiluj nas kad si slavno
Kralj dobitnik osvanuo!

Vipo Burgundijac (995.-1048.),
Victimae paschali
prepjevao Vice Medini (1865.-1928.)[7]

[3] umire, gine
[4] više
[5] Isuse Kriste
[6] sigurno, pouzdano
[7] *Evanđelistar*, prir. Petar Vlašić, U Dubrovniku 1921., str. 117. Tekst s kajdama otisnut je u časopisu *Naša Gospa* (Dubrovnik), XVI (2010.) 42, str. 11-12, a dostupan je i na internetu: www.tonimir.hr/NasaGospa42.pdf

Uz slike

Priložene reprodukcije nisu zamišljene da budu ukras knjige nego dodatni poticaj i pomoć u razmatranju. Autori su im dva kršćanska mistika, blaženi Ivan iz Fiesola (oko 1400.-1455.) i Mathis Gothardt Neithardt (oko 1470.-1528.). Povezuje ih to što su usredotočeni da slikom obrazlažu razlog nade u sebi, Propetoga i Uskrsloga, što uopće nisu slikali profane teme i što ih svrstavaju u kasnu gotiku. Razlikuje ih to što prvi na križu slika Boga, a drugi Čovjeka.

Blaženi Ivan iz Fiesola dao je čisti oblik vrjednotama koje su bitne kršćanstvu. Godine 1468. pjesnik Corella opisao ga je kao anđeoskoga slikara (*pictor Angelicus*), pa otud i ime fr. Angelico po kojem je općepoznat. Od njegovih misli, Giorgio Vasari (1511.-1574.) pribilježio je samo tri. Prva: „Istinsko bogatstvo sastoji se u tome da se bude zadovoljan s posve malo", druga: „Slikarstvo zahtijeva mir i tišinu" i treća: „Tko se bavi Kristovim stvarima, treba živjeti s Kristom". Sve ostale iščitavaju se iz njegovih djela. Zrake vjere i zlatne niti postojane nade blistaju iz svih Angelikovih djela. Brat Ivan nikad nije uzimao kist u ruke, a da se prije nije pomolio. Muka i križ plamte vatrom njegova nadahnuća.

Na naslovnici: blaženi Ivan iz Fiesola, **Raspeti Isus**, oko 1441.-1442., detalj freske iz klaustra Sv. Antonina u samostanu Sv. Marka u Firenci.

Na križu se ostvaruje svrha Božjega utjelovljenja i pokazuje samoprijegorna ljubav. Križ je ono krajnje što je Bogu moguće, ono od čega se više ne može ni pomisliti, nenadmašivo Božje samoodređenje. Križ Bogu ne oduzima božanstvenost, nego objavljuje božanskoga Boga. U nedokučivosti praštajuće ljubavi dokazuje da je Bog, a ne čovjek. Svemogućnost Božje ljubavi potire nemoć trpljenja. Trpljenje time nije dokinuto, ali je iznutra preobraženo, usmjereno na nadu.[1]

Suncem svoga križa, raširivši ruke od prsta do prsta, On pobijedi – Smrt. I prvi put za nešto smrt zube nije imala.[2] Pojavio se život svega živoga. Besmrtni je smrću usmrtio smrt da smrtnike obdari besmrtnošću.[3] Lice i tijelo, premda bljeđe od svijeće, potpuno je opušteno. Smireni je izvršio svoje poslanje. „Dovršeno je."[4] Isusova slobodna smrt više je „smrt po ljubavi" nego zločin koji su počinile ubojice. Duh je potpuno prožeo njegovo tijelo. Konačno slobodan, postaje osloboditelj sputanih. Širi duh blagosti.

Možda spava, s očima izvan svakog zla. Izvan stvari, iluzija, usred života. I s Njim spava neviđena mu ljepota. Možda sanja i doći će poslije ovog sna. Možda spava, s očima izvan svakog zla.[5]

---

[1] Walter Kasper (1933.), *Bog Isusa Krista*, Đakovo, 1994., str. 297 i 301.
[2] Mak Dizdar (1917.-1971.), *Kameni spavač*, Sarajevo, 1984., str. 138 (Radimlja).
[3] Proklo Carigradski († 446.), *Oratio* VII, 5 (Tomislav Šagi-Bunić, *Kristološka mariologija*, Zagreb, 1976., str. 22).
[4] *Ivan* 19, 30; *Otkrivenje* 21, 6.
[5] Usp. Vladislav Petković Dis (1880.-1917.), *Možda spava*.

Na str. **9**: blaženi Ivan iz Fiesola, **Izrugivanje Isusa u Pilatovu dvoru**, 1440.-1442., detalj freske 181x151cm, samostan Sv. Marka u Firenci, sedma sobica.

Zelena zavjesa, obično korištena za prikaz lika u slavi, pozadina je ismijavanju Kristova gospodstva. Trnjem okrunjeni Isus, odjeven u bijelu luđačku haljinu, sjedi na crvenome kamenu, prijestolju izrugivanja. U desnoj ruci ima trstiku umjesto vladarskoga žezla, a u lijevoj kamen umjesto zemaljske kugle. Lice mu je zastrto,[6] ali se i kroz povez naziru oči: vjeđe su sklopljene u poniženju, ali i začudnoj strpljivosti.

Prikaz nasilja sveden je na niz ikonografskih simbola, gotovo nadrealistički: glava čija usta izbacuju pljuvačku, lijeva ruka koja podiže kapu u znak naklona i četiri desne šake koje Ga tuku. Vrijeđanja tamničara ne uzbuđuju Strpljivog, ona su ispunjenje proroštva o otkupljenju iz Treće pjesme o Gospodinovu sluzi: „Leđa podmetnuh onima što me udarahu, a obraze onima što mi bradu čupahu, i lice svoje ne zaklonih od uvrjeda ni od pljuvanja".[7]

Na Veliki se petak očituju: Njegova ljubav da mu je uzvratimo, Njegova snaga da i mi strpljivo podnosimo poteškoće, gorčina trpljenja da Ga sažalijevamo i korist Muke da Mu zahvaljujemo.

Na str. **19**: Mathis Gothardt Neithardt (Matthias Grünewald), **Krist pada pod križem**, ulje na platnu, 193x152,5 cm, iz 1523.-1524., oltarna slika za crkvu Sv. Martina u Tauberbischofsheimu, sada u Staatliche Kunsthalle u Karlsruheu. Snimila Annette Fischer.

---

[6] *Marko* 14, 65; *Luka* 22, 64.
[7] *Izaija* 50, 6.

Pod teretom križa Isus se spotaknuo i pao. Okružuju ga četiri grubijana. Naoružani batinaši ustrajno ga prate i zlostavljaju, križ pritišće, no Njegov je pogled uprt k Ocu, ne gubi pouzdanje. Na ukrasnom vijencu u pozadini ispisani su redci iz Četvrte pjesme o Gospodinovu Sluzi: „Prezren bješe, odbačen od ljudi, čovjek boli, vičan patnjama, od kog svatko lice otklanja. A On je naše bolesti ponio, naše je boli na se uzeo, dok smo mi držali da ga Bog bije i ponižava. Za naše grijehe probodoše Njega, za opačine naše Njega satriješe. Na Njega pade kazna – radi našega mira, Njegove nas rane iscijeliše."[8]

Razapinjanje se izvodilo izvan gradskih zidina,[9] gdje bi za to već bila pobodena uspravna greda (latinski *stipes*). Poprečnu (vodoravnu) gredu križa (*patibulum*) tešku između 34 i 57 kg, naprtili bi osuđeniku na ramena i privezali mu za nju ruke te ju je tako morao nositi do mjesta pogubljenja.[10] No, umjetnici to stoljećima nisu znali jer se razapinjanje u kršćanskoj ikonografiji prikazuje tek od VI. stoljeća, više od dva stoljeća nakon što je (između 315. i 330. godine) ukinuto kao smrtna kazna, a predaja o načinu takva pogubljenja nije bila očuvana niti je arheologija bila razvijena.

[8] *Izaija* 53, 3-5.

[9] I Isus, da bi vlastitom krvlju posvetio narod, trpio je izvan vrata (*Hebrejima* 13, 12).

[10] Suvremeno medicinsko istraživanje uzroka smrti Isusa Krista na križu započelo je 1931. kad je Pierre Barbet (1884.-1961.) zamoljen da prouči Torinsko platno pa je 1936. objavio knjigu *A Doctor at Calvary*. Ta i kasnija istraživanja obradili su Joseph Edward Holoubek (1915.-2007.) i njegova žena Alice Baker Holoubek (1914.-2005.), profesori kliničke medicine na Medicinskom fakultetu u Shreveportu u američkoj saveznoj državi Lujzijani, a hrvatskoj ih je javnosti predočio Anton Švajger (1935.-2003.), v. www.hkld.hr/news.php?extend.1404

Na str. **29**: blaženi Ivan iz Fiesola, **Krist okrunjen dračom**, oko 1450., tempera i zlato na drvu 55x39 cm, iz crkve Sv. Marije Pomoćnice u Livornu, sada u Museo Fattori del Comune di Livorno.

Slika prikazuje Isusa za vrijeme muke, okrunjena trnjem i obučena u grimiz. Na punciranome zlatnom svetokrugu između crvenih greda hramskoga križa crvenim je slovima ispisano: IH[ΣOY]S XP[IΣTO]S (*Iēsoũs Khristós*). To je skraćenica po stegnuću (od prvoga, drugog i zadnjeg slova) imena Isusa Krista na grčkom jeziku, na kojem baštinimo sve knjige Novoga Saveza.

Na ovratniku Isusove haljine čita se natpis: REX REGUM D[OMI]N[U]S D[OM]I[NAN]T[IUM] (*Kralj kraljeva, gospodar gospodara*).[11] Portret preklapa elemente Čovjeka boli i Svetoga Lica otisnuta Veroniki. Pred motriteljem je plemeniti vladar i Spasitelj.

Krist je predočen tako da pobuđuje snažnu odanost u gledatelju isticanjem crvene boje muke na svetokrugu, odjeći, tjemenu, usnama i očima. Pogledom pita: „Što si mi učinio?"

Je li ti se savjest uznemirila kad sam prolazio svezan i popljuvan? Je li pijetao imao više uspjeha jer je on barem rasplakao Petra? Ima li tamjan više ljubavi od tebe? I cvijeće više snage od tebe? Kad nisi spreman žrtvovati se kao oni.[12]

Lik je izmučen, no ipak veličanstven. Za fr. Angelikov zor ključno je miješanje ljudskoga lica Božjeg Sina s jasnim

[11] *Prva Timoteju* 5, 15; *Otkrivenje* 17, 14; 19, 16.

[12] Usp. Rajmund Kupareo (1914.-1996.), *Svjetloznak*, Zagreb, 1994., str. 46 (Veliki utorak) i str. 79 (U času spoznaje).

Mathis Gothardt Neithardt, **Oplakivanje Krista**
(detalj, Aschaffenburg), opis na str. 76-77

tragovima bičevanja i isticanja zacrvenjenih očiju, krvavih mrlja i dubokih bora koji rječito svjedoče o bolu i nemjerljivoj žalosti. Patnja ne oblikuje lice iznutra, nego Muka izvana prodire u idealnu ljepotu Kristova lica, krvavu šarenicu, čelo i obraze po kojima teče sveta Krv. Angelico inače oslikava unutarnji život – stanja ljubavi, duhovnosti ili tjeskobe. Slika odražava napetost između onostrane krasote i tjelesne unakaženosti.

Isusov lik treba utisnuti u pamet i u srce. Kako čovjek prema drugima često zrcali što nosi u sebi, tako će lakše u njima prepoznati Isusa koji traži naše suosjećanje i pomoć. Kad bismo se tek jednom dnevno zagledali u lice tvoje, Isuse, rasvijetljen bi postao naš bezdan i klonuli bi se ponovno pridigli.[13]

[13] Sida Košutić (1902.-1965.), *Osamljeni*, Glasnik sv. Ante, XXXII (1937.) 3, str. 81.

Na str. **39**: Mathis Gothardt Neithardt (Matthias Grünewald), **Propeti, Gospa i Ljubljeni Učenik**, 1523.-1524., ulje na drvu 193x152,5 cm, Staatliche Kunsthlale u Karlsruheu. Snimila Heike Kohler.

Ovo je klasično Grünewaldovo djelo. U njemu je ponovio motiv koji ga je zaokupljao čitav život. Nakon propeća s pet likova iz 1505. (sada u Bazelu), s četiri lika iz 1511. (sada u Washingtonu) te isenheimskoga, također s četiri lika iz 1515. (sada u Colmaru), ovdje ga je sveo na tri.

Surovim realizmom meštar Mathis izrazio je protoke božanske snage koje promiču ograničenom i površnom gledanju. U duhu viđenja sv. Brigite Švedske (1303.-1373.)[14] i propovijedanja fr. Jeronima Savonarole (1452.-1498.)[15] prenosi jednostavnu i jasnu poruku stravične stvarnosti.

A ja, crv sam, a ne čovjek, ruglo ljudi i naroda prezir.[16]

Ja sam iskusio nevolju od pruta Njegova gnjeva. Iscijedio je moje meso. Načinio mi jaram, glavu obrubio tegobama. Nasitio me gorčinom; dao mi pelin da pijem. Puštao me da zube lomim kamen grizući, dao mi pepeo da jedem.[17]

Njegov zadnji krik razdire stijenke ljudskoga uma u kojima se začahurila savjest; šuti i čeka da se pojavi leptir.[18]

Krajnja jednostavnost kompozicije posve je popunjena golemim Kristom, raspetim u mraku koji se spustio na Kalva-

[14] *Objave svete Brigite Švedske*, Đakovo, 1997.
[15] V. Jeronim Savonarola, *Nad psalmom Smiluj mi se, Bože*, Zagreb, 1999.; Girolamo Savonarola, *O jednostavnosti kršćanskog života*, Split, 2003.; *Nauka o govorništvu i antologija svjetskih govornika*, ur. Joe Matošić, Zagreb, 1940., str. 220-224; Pierre Antonetti, *Savonarola : razoružani prorok*, Zagreb, 1997.
[16] *Psalam* 22, 7.
[17] *Tužaljke* 3, 1.4.5.15.16.
[18] Rajmund Kupareo, *Svjetloznak*, Zagreb, 1994., str. 47 (Veliki petak).

riju. Glava mu pada na desno rame prema evanđeoskom zapisu: „I prignuvši glavu, preda duh."[19] Cijeli je izranjen, lica izobličena od muke, zgrčenih mišića, na samrti, zastrašujućega grma od trnja na glavi, kože razderane od bičevanja, poplavljelih i uganutih nogu na nezgrapnom osloncu, bokova omotanih rasparanim platnom, s mrklom pozadinom brda i nebom punim teških oblaka. Prikovan željezom, s rukama i nogama niz koje se slijeva krv. Ukratko, to je najokrutniji, najbolniji i najsramotniji do tada poznati oblik smrti.

Ipak, više od smrti ovom slikom lebde riječi oporuke: „Evo ti sina! … Evo ti majke!"[20] Najdražima ostavlja i fizičko srodstvo posvojenjem i duhovno rađanje jer je svojom rodiljom i rađateljem proglasio svakoga tko sluša Božju riječ,[21] prebire je u srcu, živi po njoj, čini Božju volju.[22]

Blagozelenkasta boja Isusove kože podsjeća na trovanje krvi (gangrenu). Pomračeno nebo usred bijela dana i crvene draperije jeka su Isusove krvi, uvećavaju dramatični dojam. Križ zadobiva oblik živoga drva (stabla života iz rajskoga vrta)[23] koje je opet oživjelo snagom Spasiteljeve krvi. Pod težinom Kristova tijela, tj. tereta grijeha za koje je raspet, krakovi križa svinuli su se u luk. Svi ti elementi od slike čine remek-djelo s bolom izraženim u grču svetoga Ivana, lijevo od Isusa, dok je desno od Prebijenoga i Pribijenoga – Gospa, nepokretna, zaplakana, zatvorena haljinom i velom punima nabora, skamenjena od žalosti, povučena u molitvu.

---

[19] *Ivan* 19, 30.
[20] *Ivan* 19, 26.
[21] *Luka* 8, 21.
[22] *Matej* 12, 50; *Marko* 3, 35.
[23] *Postanak* 2, 9.

Na str. **49**: blaženi Ivan iz Fiesola, **Raspeti Isus**, oko 1441.-1442., detalj freske 340x206 cm iz klaustra Sv. Antonina u samostanu Sv. Marka u Firenci.

Nazarećaninova smrt na križu središnji je umjetnički prizor i žarište razmatranja u kršćanskoj vjeri. Pomoću alegorije ona izražava kršćansku nauku i sredstvo je pobožnosti. U prvim stoljećima raspeće se prikazivalo simbolički pomoću Janjeta (Krista) suprotstavljena križu. Od VI. do XI. stoljeća prevladava živi Krist, otvorenih očiju, pobjednički Spasitelj s kraljevskom krunom, a u drugom tisućljeću iscrpljeni lik, glave prignute na rame, s krunom od drače. Liptanje krvi iz rana anđeli hvataju u euharistijsku čašu, kalež. Do XIII. stoljeća prikazivana su četiri čavla (po jedan za svaku nogu), a od tada prevladavaju tri (noge su pribijene jedna preko druge). Iznad glave je natpis „Isus Nazarećanin, kralj židovski" (latinski: *Iesus Nazarenus Rex Iudaeorum*, skraćeno INRI).

Isusove se rane obično prikazuju u podnožju šake, ali je vjerojatnije da su se čavli zabijali na granici između podlaktice i šake, tj. između krajeva lakatne i palčane kosti, gdje su bili osigurani najveća čvrstoća i otpor prema tjelesnoj težini. Tako pribijena čovjeka osovili bi zajedno s poprečnom gredom, a nju bi pričvrstili u malo udubljenje na vrhu uspravne grede. Tada bi mu pribili stopala i ostavili ga da umre.[24]

Ugođaj ove Angelikove slike suprotan je smrtnoj muci na Maslinskoj gori. Svijetli Krist je kao na prijestolju na visokome križu s pustom pozadinom: jednostavno postolje i nebeskoplava pozadina. Prizor je posve ogoljen: moj, za

[24] Anton Švajger, *Spisi medicinske etike*, Zagreb, 2004., str. 202-203.

mene pribijeni Bog, i ja pred njim. Jedini ukras – pregača oko pasa (perizoma) – tu je zbog čednosti. Propeti je veličanstven u jednostavnim i prepoznatljivim crtama, čvrstoga oblika i životnih boja. Izaziva divljenje. Spušta oči prema sv. Dominiku koji kleči, s obje ruke grli križ i podiže glavu da bi susreo Spasiteljev pogled: „I osjećam, što Ti zbori od očiju suza vruća: da ne može nikad biti bez Golgote uskrsnuća!"[25]

Angelico je naslikao desetke raspeća, na njima se izmjenjuju ljudi podno križa, no na svima je nepromjenjiv spokoj Božjega Sina. Već u onostranom, još ostaje pričvršćen na križu, glave nagnute u nijemo promatranje likova ispod sebe. Njih pak hvataju jad, tuga, žalost i očaj; pokrivaju lice ili izgubljeno plaču pod Njegovim nogama.

Križ podignut u Jeruzalemu i u središtu čitavoga kršćanskog života ne prestaje dovikivati da čak i besmisao može dobiti puninu smisla... u katkada nejasnom, zamagljenom Božjem svjetlu. No, ako strpljivo otvorenih očiju čekamo odlazak magle, u obasjanom trenutku kristalne jasnoće naše patnje mijenjaju predznak: od niječnih, postaju potvrdne, u Isusu.

[25] Silvije Strahimir Kranjčević (1865.-1908.), *Golgota*: Hrvatska duhovna lirika, uredio Đuro Kokša, Rim, 1968., str. 174.

Na str. **59**: blaženi Ivan iz Fiesola, **Oplakivanje Krista** (detalj), 1436., tempera i zlato na drvu, 109x166 cm, Museo di San Marco u Firenci.

Ponovno u Majčinu krilu! Tako smiren, čak blago nasmiješen, u radosnoj sigurnosti povratka Ocu. Isusovo smrtno bljedilo kao da svijetli.

Zanimljivo je da ni jedan lik na slici ne djeluje očajno. Zar slute kako ovo nije kraj?

Mi ne gubimo one koje je Gospodin pozvao i od svijeta oslobodio, nego ih naprijed šaljemo da budu naši prethodnici. Trebamo za njima čeznuti kao za onima koji su otputovali, ili koji su otplovili, a ne ih oplakivati kao nestale i izgubljene.[26]

Isus u mojoj lađi. Mrtvi mi valovi izbacuju vesla. Sporo idem uza snagu svu. A On mirno spava (k'o da ne zna za me). Ništa zato. On je ipak tu. Imam vjeru čvrstu da prkosim vjetru. I znam da je Isus meni sklon. Pa, kad teška vesla iz ruku mi padnu, ja ću zaspat, a veslat će On.[27]

Na str. **69**: Mathis Gothardt Neithardt (Matthias Grünewald), **Oplakivanje Krista** (detalj), oko 1525., ulje na borovini 36x136 cm, Božji grob bazilike Sv. Petra i Aleksandra u Aschaffenburgu.

Kako je nebo tužno, kad Ga nema… Trpio je svakim osjetilom. I sve je podijelio: golotinju sa svima izvrgnutima stidu, odjeću s onima koji grabe i zgrću, patnju i umiranje sa

[26] Sv. Ciprijan (199.-258.), *Knjiga o smrtnosti*, Patrologia latina, 4, stupac 596.
[27] Rajmund Kupareo, *Svjetloznak*, Zagreb, 1994., str. 207; *Gospina krunica* (Zagreb), XXII (1937.) 2, str. 40.

svima koji to prolaze. Oprost je udijelio progoniteljima, raj razbojniku, učenika Materi, Majku ljudima, dušu Bogu, spoznaju zapovjedniku pogubljenja, Savez čovječanstvu, rođenje Crkvi.

Gorčina smrti manje je gorka od života bez Njega. Dani utihnuše kad On bi ušutkan.[28]

Marija sklapa ruke nad mrtvim Jedincem i kao da veli: „O vi, što svijetom prolazite bijelim, i znate rane koje pale ljute – pred Žrtvom ovom recite je l' boli, je l' igdje boli poput boli moje?"[29]

„Vaj studenče, vijek tekući, svačije duše utješući:
kako si mi prisušio, neznan mi se učinio!
Koji grijesi tvoji biše, da te tako umoriše?
Gdi je lice tvoje bilo, veoma t' je pobljedilo.
Gdje su usta tvâ medena, gorkom žuči napojena?
Gdje su oči tvoje mile, sasma[30] ti su potamnile!
Gdje su prsi, ruke i noge – ter nùt po njih rane mnoge!
Strašno ti te izmučiše, kruto ti te ogrubiše[31]!
Vajmeh[32] tvoji biči ljuti, gorko ti ih srce ćuti."[33]

[28] Halil Džubran (1883.-1931.), *Isus, Sin Čovječji*, Zagreb, 1990., str. 123.
[29] Marin Sabić (1860.-1923), *Pietà*: Hrvatska duhovna lirika, uredio Đuro Kokša, Rim, 1968., str. 161; usp. *Tužaljke* 1, 12.
[30] sasvim, posve, upravo, baš
[31] nagrdiše, naružiše
[32] ajme, jao, ah
[33] Tomo Ivanović (1740.-1808.), *Plač b. Marie Djeve*, Ragusa, 1786., str. 75-76. Usp. *Muka Gospodinova ili Gospin plač*, Dubrovnik : Sigurata, 1915., str. 30; *Molitvenik fra Anđela Nuića*, 21. izdanje, Mostar, 1989., str. 283-284.

Na str. **79**: blaženi Ivan iz Fiesola, **Polaganje u Grob**, 1438.-1440., tempera na drvu, 38x46 cm, Alte Pinakothek u Münchenu.

Josip iz Arimateje izmolio je Kristovo mrtvo tijelo i skinuo Ga s križa; kupio platno, zamotao Ga u njega i ustupio Mu svoj Grob,[34] a Nikodem je, da pomažu Tijelo prije ukopa, donio 32,7 kg smjese smirne i aloje.[35] Smirna je gumasta mirisna smola, a za aloju se (osim da je Bog stvorio sve zelenilo, sjemenitu travu i plodonosna stabla)[36] kaže da ju je sâm Gospodin posadio[37] kako bi bila miomiris i dragocjena pomast.[38]

Oplakivanje (pietà) ili polaganje u grob odvija se pred otvorenom špiljom Kristova groba gdje Josip Arimatejac drži beživotno, ali uspravno Kristovo tijelo i povlači ga. Sa strana su Marija i Ivan, u stavu klanjanja euharistijskom Svetootajstvu, ožalošćeni, suzama peru Kristove ruke, pridržavajući Ga tako u položaju koji podsjeća na raspetost. Znatna je pozornost posvećena krajoliku i prirodi u prikazu trave pune cvijeća i raslinja, šume sa strane i neba.

Ovaj je prizor neusporediv spoj logike i osjećajnosti. Pravokutna tama grobnoga otvora ističe Kristovo tijelo dok mrtvačko platno dolje oblikuje suprotan pravokutnik (On nikako ne pripada mrklini grobnice!), s naborima i blagom sjenom. Prozračno i jasno svjetlo ujedinjuje sve dijelove prizora. Ono dolazi s desne strane, kao i na drugim Angelikovim slikama, ali ovdje s niže razine kako bi se savršeno osvijetlili torzo i gornja površina dlanova.

---

[34] *Marko* 15, 45-46; *Matej* 27, 59-60; *Luka* 24, 53.
[35] *Ivan* 19, 39.
[36] *Postanak* 1, 11-13.
[37] *Brojevi* 24, 6.
[38] *Psalam* 45, 9; *Mudre izreke* 7, 17; *Pjesma nad pjesmama* 4, 14; *Ivan* 19, 39.

bl. Ivan iz Fiesola, **Polaganje u Grob**
(München), opis na str. 78

Na str. **89**: Mathis Gothardt Neithardt (Matthias Grünewald), **Uskrsnuće**, oko 1515., ulje na lipovu drvu 269x141 cm, Musée d'Unterlinden u Colmaru.

Nedjeljama i za svetkovine isenheimski se žrtvenik otvarao i iznenađivao sjajnim bojama i radosnim scenama. Tada je na desnoj strani bilo vidljivo Isusovo Uskrsnuće, pobjeda božanstva i čudo prirode. Motiv se može iščitavati i kao Preobraženje i kao Uzašašće. U srce noći prodire sjaj svjetla. Kristova duhovna preobrazba prikazana je u uzdizanju njegova prozračnoga tijela koje lebdi i izdiže se iz mrtvačkoga pokrova nad otvorenim sarkofagom. Ruke su mu uzdignute da pokaže rane na dlanovima. Vidljive su i rane na ristovima i kopljem probodeni bok. Iz Njega se širi svjetlost koja oblikuje krug blistavih boja i osvjetljuje cijelo poprište, poput sunca koje se pojavljuje usred noći: „U dubokom i sjajnom postojanju uzvišenoga Svjetla prikazaše mi se tri kruga raznolike boje, a jednoga oboda. Činilo se da jedan odsijeva od drugoga kao duga od duge, a treći kao vatra da jednako potječe iz jednoga i iz drugoga. O, kako mi je govor kratak i slab u usporedbi s onim što sam vidio! O Vječno Svjetlo…".[39]

Bogatim kolorizmom od tužne plahte za umatanje mrtvaca nastaje Pobjednikova lepršava, radosna odjeća. Plavičasti plamen na obrubu svetoznaka i noćno nebo probada oštri sjaj zvijezda. Ukazanje je lišeno težine, izraženo kao fenomen svjetlosti. Božanski lik ponire u vlastitu svjetlost i izvire iz nje. Živi Isus, koji Duhom ispunjava čitav svemir, zove nas k blagdanu novoga stvaranja i sokoli nas da se nadamo Danu u kojemu više ne će biti noći.

[39] Dante Alighieri (1265.-1321.), *Raj*, XXXIII. pjevanje, stihovi 115-124.

U suprotnosti s takvim Kristom naoružani i oklopljeni stražari odvraćaju pogled ili štite oči od sjaja slave. Tako rimski vojnici zbog grješne nezainteresiranosti tonu u tamu.

Pravo uskrsnuće jest izbavljenje ne samo od smrti, nego i od nužnosti umiranja. Isus ga je prošao. Nama je obećano. To mislimo kad izgovaramo: „Vjerujem u uskrsnuće mrtvih."

Na str. **99**: blaženi Ivan iz Fiesola, **Uskrsli i žene na grobu**, 1440.-1442., freska 181x151 cm, samostan Sv. Marka u Firenci, osma sobica.

Stupite odvažno u grob! To mjesto je gdje vječnost silazi, mjesto odahnuća. Tu anđeo nasmijan prilazi, anđeo uskrsnuća![40]

Četiri žene: Marija Magdalena, Marija, majka Jakova Mlađega i Josipa, Saloma, majka Jakova Zebedejeva i Ivana Evanđelista,[41] i Ivana, žena Herodova upravitelja Huze,[42] obuzete tugom, u nedjeljno su praskozorje donijele miomirise da pomažu Isusa. Ušavši u mračan grob, ugledaju anđela u bijelom koji sjedi na kamenom sarkofagu bez poklopca, govori i pokazuje čudo: „Ne bojte se, znam zašto ste došle. Isus nije ovdje! Uskrsnuo je! Pogledajte, grob je prazan. Recite Njegovim učenicima: srest će se s vama. Sjetite se kako vam je sve ovo prorekao."[43]

Iznad grobnice lebdi uskrsli Spasitelj u svetoznaku (aureoli) izrađenu u obliku badema (mandorle) koji obuhvaća cijeli lik. Iz oblaka koji ga omotava Krist izbija na površinu. U desnoj

[40] Rajmund Kupareo, *Svjetloznak*, Zagreb, 1994., str. 63 (Savjeti svetih žena).
[41] *Marko* 16, 1.
[42] *Luka* 8, 3; 24, 10.
[43] Usp. *Matej* 28, 5-8; *Marko* 16, 5-6; *Luka* 24, 5-7.

ruci drži mučeničku palmu, a u lijevoj mu vijori pobjednički stijeg: crveni latinski križ na bijeloj podlozi. Uskrs nije djelo čarolije, ne briše Križ, kao da je Križ bio zao, nego dolazi reći da je Križ – Božja proslava.

Nitko ne zna u koji je sat Isus uskrsnuo. Sveti Grgur Veliki misli da je uskrsnuo oko ponoći, a u prilog svoga mišljenja služi se Samsonom koji je oko ponoći ponio gradska vrata iz Gaze na vrh brijega.[44] Samson označava Isusa, a Gaza donji svijet; jer kao što je Samson razbio vrata od Gaze, tako je Isus razbio vrata od pakla.

Gotovo svi drugi svetci drže da je Krist uskrsnuo u praskozorje, kad se već dan pojavljuje, da označi da nas je svojim uskrsnućem uveo u svjetlo slave, kao što je umro u predvečerje koje teži prema noći, da bi pokazao kako svojom smrću uništava tmine grijeha i kazne.[45]

No tko je odvalio zapečaćeni kamen? Kako se čini sâm Isus, kao što je i Samson sam odnio sa sobom vrata od Gaze. Ili je Isus izišao svojim proslavljenim tijelom kroz zatvorena vrata, ne otvorivši grob. Tako je izašao iz majčine utrobe bez povrjede njezina djevičanstva i tako je kasnije došao k učenicima kroz zatvorena vrata, a anđeo je odvalio kamen pred stražarima da bi žene mogle ući u grob i da učenici ne bi sumnjali u njegovo uskrsnuće.[46]

U donjemu desnom kutu događaju se klanja sveti Dominik, utemeljitelj Reda propovjednika.

---

[44] *Suci* 16, 3.

[45] Sv. Toma Akvinski, *Suma teologije*, III. dio, 53. pitanje, 2. članak, ad 3.

[46] Sv. Albert Veliki (1193.-1280.), *Tumačenje 20. poglavlja Ivanova evanđelja* (*Alberti Magni Opera omnia*, ed. Borgnet, svezak XXIV *Enerrationes in Joannem*, Paris, 1899., str. 670-671).

Na str. **109**: blaženi Ivan iz Fiesola, **Nemoj me doticati (Noli me tangere)**, 1438.-1440., freska 166x125 cm, samostan Sv. Marka u Firenci, prva sobica.

U Pismima nigdje nije opisano kako se dogodilo Isusovo uskrsnuće. Ali evanđelja govore o nekoliko susreta. Najprije je došla Marija Magdalena, povlaštena svjedokinja uskrsnuća. Uskoro će postati i prva glasnica Uskrsloga. Uzbuđena, ne odlazi, nego u plaču ostaje pokraj groba.[47] Prazan grob, pa ni razgovor s anđelima, čak ni s nepoznatim „vrtlarom", ništa joj ne znače. Tek joj oslovljenost imenom („Marijo!") otvara oči. Time je pak sve ispunjeno, i više nego ispunjeno: traženi mrtvac jest vječito Živi, Uskrsli! Ona ga ne smije zadržavati jer ga Otac čeka:[48] „*Uzlazim Ocu* koji je to Meni po naravi, a vama ljudima po milosti; *Ocu* koji je Mene rodio prije vjekova, a vas posinio. *Uzlazim Bogu* pred kojim sam čovjek i između kojeg i vas sam posrednik. *Uzlazim Bogu svomu* jer sam bio sišao *i Bogu vašemu* da uzađete."[49]

Uskrsli postaje za Magdalenu srećom poslanja k učenicima: blaženije je davati, to jest prenositi poruku, negoli je držati za sebe.

Angelikova freska puna je svježine i životnosti. Lijevo je grob isklesan u stijeni s otvorenim ulazom, a pozadina slike je vrt Josipa iz Arimateje, vlasnika groba,[50] u proljetnome bujanju s brojnim biljnim vrstama. Žuta ograda izolira likove i sprječava odvlačenje pozornosti od središta zbivanja. Među

[47] *Matej* 27, 61; *Ivan* 20, 11.
[48] *Ivan* 20, 17.
[49] Raban Maur (oko 780.-856.), u: *Patrologia latina*, svezak 112, stupac 1475.
[50] *Matej* 27, 60.

drvećem u sredini raste palma, simbol mučeništva. Magdalena je bila pomislila da je ugledala vrtlara pa je zato slikar Isusu u lijevu ruku i preko ramena stavio motiku. Kristov lik se izmiče od Magdalene koja kleči i preklinjući pruža ruke k Njemu, Vrtlaru ljudske duše. Magdalenino i Kristovo tijelo prikazani su u jasnome svjetlu, posred osjenjene okolice. Fizionomija im je nježna i prodorna, odjeća naslikana realistično. Isusov je lik nadnaravan, prozračan.

Smrću si pobijedio smrt, i uskrsnuo iz groba duh i snagu. I kročio našom osamom i pohodio perivoje našega zanosa. Učitelju riječi neizrečenih! Učitelju beskrajne sućuti! Učitelju naših sati samotnih. Učitelju, Meštre Pjesniče, Učitelju naših tihih želja! Srce svijeta dršće od kucanja tvoga srca, ali ne gori tvojom pjesmom. Svijet sjedi i glas ti sluša u tihoj radosti, ali ne ustaje sa svoga sjedala da uzađe na vijence tvojih gora. Čovjek bi sanjati tvoj san, ali se ne bi probudio u tvoju zoru koja je njegov veći san. Gledao bi tvojim viđenjem, ali ne bi vukao trome noge do tvoga prijestolja. Ali Učitelju, Srce nebesko, Viteže našega ljepšeg sna, ti jednako kročiš ovim danom; ni lukovi ni koplja ne će zaustaviti tvoj hod. Ti prolaziš kroz sve naše strijele. Smiješiš nam se odozgo.[51]

[51] Halil Džubran, *Isus, Sin Čovječji*, Zagreb, 1990., str. 172-173 i 176-178.

Na str. **119**: blaženi Ivan iz Fiesola, **Preobraženje**, 1440.-1442., freska 181x152 cm, samostan Sv. Marka u Firenci, šesta sobica.

Pokazalo se čitavo Trojstvo: Otac u glasu, Sin u čovjeku, Duh u svijetlome oblaku.[52] Preobrazio si se na gori Taboru, Kriste Bože, i tvoji su učenici vidjeli tvoju slavu koliko im to bijaše moguće, da znaju, kad budu gledali kako te razapinju, da dragovoljno podnosiš muku, a svijetu propovijedaju da si ti doista Očev odsjev.[53]

Slika ističe umjetnikovu neposrednost, jednostavnost i suzdržanost. Sjajna je u smislu kompozicije, boja i svjetla. Raspored se zasniva na simetriji. Krist se u središtu prizora uzdiže na uzvišici, raskriljuje ruke nagovješćujući razapinjanje. Stoji na bijeloj stijeni, u bijelom, od Njega isijava svjetlo u bademasti svetoznak. Lice mu sja kao sunce, a haljine mu blješte bjelinom.[54] Promatrači su iznenađeni. To je Svevladar o kojem Očev glas iz oblaka proglašava: „Ovo je Sin moj, Ljubljeni! U njemu mi sva milina! Slušajte ga!"[55]

Dolje su tri apostola: Petar, Jakov Stariji (okrenut leđima) i Ivan. Petar kani pokriti lice jer ne može gledati toliku svjetlost. Jakov se, sudeći po napetim mišićima stopala i ruku, čudi, a desno Ivan kleči i podiže ruke s dubokim poštovanjem. Ispod desne Isusove ruke u zraku na krilima kerubina lebdi Mojsije iz čije glave prosijavaju dvije zrake svjetlosti, a ispod lijeve Isusove ruke prorok Ilija. Ti su starozavjetni vođe mistični svjedoci ostvarenja svojih proročanstava. U pozadini događaju se klanjaju Gospa s lijeve i sv. Dominik s desne strane.

---

[52] Sv. Toma Akvinski, *Suma teologije*, III. dio, 45. pitanje, 4. članak, ad 2.
[53] Bizantska liturgija, Blagdan Preobraženja, Kontakion.
[54] *Matej* 16, 2.
[55] *Marko* 9, 7.

Put križa i put svjetla

Ovisno o pristupu i kutu gledanja, ova knjižica može biti ili jest: proživljavanje Izbaviteljeve muke, djelo biblijske duhovnosti, pobožnost tradicionalnih postaja križnoga puta, skazanje, radiodrama, promišljanje koje učvršćuje u istini, nadi, ljubavi i vjeri; hodočasnički, molitveni i vjeronaučni priručnik.

Kako bi čitatelj mogao bolje shvatiti kontekst poglavlja od kojih se sastoji križni put, evo nekoliko podataka o njihovoj povijesti i o mogućim inačicama.

Što je to *Via crucis*?[1] Put od križa, put križa ili križni put,[2] u prvotnome smislu, jest put kojim je naš Gospodin Isus Krist

[1] Prikaz povijesti križnoga puta zasniva se na raspravi koju je napisao flamanski kapucin fr. Amédée da Zedelgem (1892.-1949.): *Aperçu historique sur la dévotion au chemin de la croix*, Collectanea franciscana, 19, Romae, 1949., str. 45-142.

[2] Latinski: križni put (*via crucis*) i žalosni put (*via dolorosa*); engleski: put križa (*Way of the Cross*) i rastuženi put (*Sorrowful Way*); francuski: put križa (*chemin de Croix*) i žalosni put (*voie douloureuse*); njemački: križni put (*Kreuzweg*), put križa (*Weg des Kreuzes*), put padova (*Fußfallweg*), put muke (*Passionsweg*), staza muke (*Passionsstrecke*), put patnje (*Leidensweg*) i pobožna staza (*Andachtsweg*); poljski: križni put (*droga krzyżowa*), kalvarijski put (*droga kalwaryjska*), put Gospodinove muke (*droga męki Pańskiej*) i put Žalosne Majke (*droga Matki Bolesnej*). Na drugim se jezicima križni put kaže: talijanski: *cammino della croce*, slovenski *križev pot*, slovački *krížová cesta*, češki *křížové cesty*, ukrajinski *Хресна дорога*, ruski *крестный путь*, mađarski *keresztút*, kastilski *vía crucis* i *camino de la cruz, viacrucis*, portugalski *via sacra* i *caminho da cruz*, grčki *δρόμος του σταυρού*, nizozemski *kruisweg*, švedski *korsvägsandakt* i esperantski: *kalvaria vojo*.

prošao na Veliki petak noseći križ od upraviteljeva dvora kroz zapadna gradska vrata do Lubanjišta, s desne strane ceste. O događaju pripovijedaju evanđelisti: *Matej* [u poglavlju] 27, [redcima] 22-61**;** *Marko* 15, 1-47**;** *Luka* 23, 1-56, i *Ivan* 19, 1-42. Ta su se izvješća razvila iz povijesnih sjećanja na Isusov život, ali ni jedno od njih nije toliko historijski prikaz Isusova umiranja koliko teološko tumačenje povijesti, zasnovano na poznatome povijesnom događaju: da su učenici izdali, zatajili i napustili Isusa te da je po kratkome postupku osuđen na smrt i raspet u Jeruzalemu u vrijeme rimskoga upravitelja Poncija Pilata.

Moliti križni put znači ponovno prolaziti istim putom (fizički, sabrano hodajući) i putem (umski, razmatrajući) kuda je Božji Sin prošao Jeruzalemom, od prostora gdje je osuđen do mjesta sramotne smrti na Kalvariji. Duhom se sudjeluje u patnji koju je Isus podnio u posljednjih šest sati zemaljskoga života.

Pobožnost prema Muci stara je koliko i kršćanstvo. Nastala je toga Dana priprave, 14. dana mjeseca nisana 3790. godine od stvaranja svijeta prema židovskome računanju, tj. u petak 7. travnja 783. godine od osnutka Rima ili 30. godine po Kristu prema današnjem računanju. Počela je u podnožju Križa u srcu Majke, prijatelja i Isusove rodbine koji su nazočili njegovu trpljenju i smrti. I od tada, Mesijina muka i smrt trajno se smatraju jednim od bitnih elemenata kršćanske vjere i pobožnosti. Kristu su se u njegovoj muci i smrti klanjali svi naraštaji tijekom stoljećā, samo su oblik i poimanje obožavanja bili različiti: „Po Kristovu božanstvu muka je za nas neizmjerno učinkovita, po Njegovoj dragovoljnosti nosi nam zasluge, po patnji u tijelu jest zadovoljština koja

Mathis Gothardt Neithardt, **Uskrsnuće** (Colmar), opis na str. 81-82

nas oslobađa kazne za krivnju, i otkupljenje jer nas oslobađa robovanja grijehu, i žrtva jer nas pomiruje s Bogom."[3] U Muci su sažeti svi oblici ljudskoga trpljenja: odbačenost, poniženja, krajnji tjelesni bol, smrtna borba, žalost, moralne patnje svake vrste.[4]

Budući da je Crkva rođena iz probodenoga Kristova boka na križu, Muka u prenesenom smislu odražava i porođajne boli, trudove toga rađanja.

U križnome putu spaja se više postavki kršćanske duhovnosti: poimanje života kao putovanja ili hodočašća; kao prijelaza (prolaska, izlaska) iz zemaljskoga progonstva u istinski dom na nebesima; duboka želja da se vjernik približi Kristovim patnjama; nastojanje da se bude blizu nebrojenim križevima na koje se Božjega Sina nastavlja razapinjati; poziv za nasljedovanjem koji podrazumijeva da učenik mora ići za Učiteljem, danomice noseći breme života („križ").

Iskustvo prvoga tisućljeća. U prvih deset stoljeća sveti su oci i crkveni pisci u Propetome gledali ponajprije slavnoga Pobjednika koji je trpljenjem i umiranjem nadvladao grijeh i pakao, oslobodio čovječanstvo od ropstva vragu i osnovao Kraljevstvo bez kraja. Stoga njihovi spisi očituju da je Krist prije svega – Bog. Umjetnici toga doba brižno izbjegavaju predstavljati Emanuela kao Patnika, izrugana i zlostavljana, a nastoje prikazivati Krista puna dostojanstva i ozbiljnosti koji izgledom i ponašanjem budi poštovanje.

Crkveni oci nisu držali da je križni put žalobno putovanje nego, naprotiv, slavodobitno stupanje; Isus njime korača kao

[3] Sv. Toma Akvinski, *Suma teologije*, III. dio, 48. pitanje, 6. članak, ad 3.
[4] René Voillaume, *Isusovim putem*, Sarajevo, 1981., str. 55.

dobitnik noseći na plećima znak svojega uspjeha. Pa ipak, sjedinjenje s patnjama koje je Rabbuni trpio i suosjećanje s Ranjenim i Umirućim postojali su osobito tijekom bogoslužja Velikoga tjedna. Tako su mnogi sveti oci i crkveni pisci posvetili divne stranice razmatranju Isusove muke. Štoviše, još od najranijega doba Crkve njezini su članovi odabrali znakove koji su ih podsjećali na Muku. Tako je već prvi naraštaj kršćana štovao krv koju je Isus prolio za otkupljenje svijeta.[5] Od četvrtoga stoljeća pobožnost prema Muci iskazuje se poglavito u klanjanju križu. Križ se ne smatra oblikom smrtne kazne ili pogubljenja, nego raspoznajnim znakom slavne pobjede koju je Krist izvojevao i tako postaje simbolom kršćanstva.

Početci obavljanja križnoga puta povezani su s privrženošću prema Muci. Pobožnost Spasiteljeve muke, pak, odvija se u sklopu *službenoga bogoslužja* (liturgije), naviještanjem četiriju evanđeoskih izvješća[6] ili privatno razmatranjem Muke; čašćenjem svetoga Križa na Veliki petak i izvan zajedničkoga bogoslužja štovanjem Raspetoga; pjevanjem svetopisamskih redaka o Muci koje je probrala sveta Katarina Ricci; recitiranjem časoslova Getsemanskoga vrta, Isusove muke, trnove krune, koplja i čavala;[7] kao *paraliturgijska* zbivanja: osobna i pučka pobožnost kroz molitvu žalosnih

[5] *Djela apostolska* 20, 28; *Prva Korinćanima* 6, 20; 7, 23; *Efežanima* 1,7; *Hebrejima* 13, 12-13; *Prva Petrova* 1, 19; *Prva Ivanova* 1, 7; *Otkrivenje* 5, 9.

[6] U Katoličkoj Crkvi stoljećima, do 1969., kao misno evanđelje: na Cvjetnicu (Muka po Mateju), na Veliki utorak (po Marku), na Veliku srijedu (po Luki) i na Veliki petak (po Ivanu). Od 1970. do danas: na Veliki petak (po Ivanu), a na Cvjetnicu (po Luki u godinama čiji je broj djeljiv s tri, po Mateju u godinama čiji broj podijeljen s tri ima ostatak 1, te po Marku u godinama čiji broj podijeljen s tri ima ostatak 2).

[7] Milan Pavelić, *Crkveni himni*, Zagreb, 1945., str. 287-295.

otajstava Gospina ružarija (krunice), križnoga puta, litanija Kristove krvi i Isusove muke, Gospina plača, razmatranja sedam posljednjih riječi, čašćenja svetih rana i svetoga lica. Hvarska *Procesija za križen* jedinstven je oblik puta križa koji traje cijelu noć.

Pod utjecajem svetoga Bernarda iz Clairvauxa (1090.-1153.) i hodočasnika-povratnika iz Svete Zemlje, počevši od XI. stoljeća, štovanje Kristove muke ulazi u novo razdoblje, postaje *nježna* pobožnost prema muci našega Gospodina. Očituje se u dubokoj sućuti prema trpećem Isusu i u sudjelovanju u njegovim patnjama i bolovima. Naime, velik je broj hodočasnika posjećivao Svetu Zemlju nakon što su je križari oslobodili i njome vladali od 1099. do 1187. godine.

Sveti Albert Veliki (1193.-1280.) primijetio je da neki vjernici kršćanski život poistovjećuju s izgovaranjem dugih molitava, postovima, hodočašćima i trapljenjem, a mnogi pribivaju Euharistiji i ne pomišljajući na njezino glavno značenje, da je ona obnavljanje Kristove žrtve na križu koja jedina spašava. Tu je praksu pokušao ispraviti slikovitim upozorenjima koja ističu što je najvažnije u kršćanskoj vjeri: „Jednostavno razmatrati o Kristovoj muci više vrijedi i Bogu je ugodnije nego postiti svaki petak u godini o kruhu i vodi, nego bičevati se svaki tjedan do krvi i nego svaki tjedan izmoliti svih 150 psalama."[8] Još uvijek u mnogim crkvama vise Albertovi savjeti: „Bolje je da ti proliješ jednu suzu zbog Kristove muke nego da tvoji

[8] Predaja o Albertovim propovijedima, zabilježena u: München, Bayerische Staatsbibliothek, Clm 7660, list 39v: „Simplex meditatio passionis Christi plus valet et Deo est magis accepta, quam si quis ieiunaret per annum qualibet feria sexta in pane et aqua, vel si disciplinaret se qualibet hebdomada per annum usque ad effusionem sanguinis, vel qualibet hebdomada legeret unum psalterium."

potomci isplaču toliko suza da se njima može napuniti cijeli bunar" i: „Bolje da komu pričaš ili čitaš što poučno, nego da sedam godina živiš na kruhu i vodi."[9]

Danas je križni put niz od četrnaest prizora koji označavaju put što ga je Učitelj prešao od trenutka kada ga je Pilat osudio do polaganja u grob. Prizori zvani postaje[10] ili stajališta obično vise kao 14 križeva ili slika na unutarnjim zidovima crkve, ili u prirodi označavaju 14 mjesta (križeva, reljefa, slika, kipova, poklonaca/stupova, krajputaša ili crkvica) na kalvarijskoj stazi. U pobožnosti križnoga puta vjernik ili skupina vjernika idu od postaje do postaje izgovarajući molitve ili razmatrajući pojedine trenutke Kristove muke. Pobožnost je izvorno nastala među hodočasnicima koji su koračali Spasiteljevim stopama kroz *Via dolorosa* u Jeruzalemu (takav naziv te ulice zajamčen je od XVI. stoljeća), a po povratku u Europu gradili su njezine „replike" kako bi i oni koji nisu putovali u Svetu Zemlju mogli slijediti put Ranjenoga Krista.

Razvoj pobožnosti u Jeruzalemu. Jeruzalem je grad povijesnoga križnoga puta. Nakon što je kršćanima dao slobodu, rimski je car Konstantin u Jeruzalemu podigao dvije spojene crkve: baziliku Mučeništva (*Martyrium*) na mjestu

[9] Druga i šesta izreka s Albertovih ploča: Wolfgang Stammler, *Albert der Grosse und die deutsche Volksfrömmigkeit des Mittelalters*, Freiburger Zeitschrift fur Philosophie und Theologie, III (1956.) 3, str. 303; Genoveva Nitz, *Albertus Magnus in der Volkskunst. Die Alberti Tafeln*, München-Zürich, 1980., str. 16-17; Tomo Vereš, *Poučne izreke Alberta Velikog*, Danica 1988., Zagreb, 1987., str. 48; Tomo Vereš, *Mudre izreke sv. Alberta Velikoga*, Glas Koncila (Zagreb), XXXIII (1994.) 1066 / 13. XI., str. 13; Tomo Vereš, *Mudre izreke Alberta Velikog*, Subotička Danica 2001, Subotica, 2000., str. 91.

[10] Latinski *statio*, engleski *station of the Cross*, njemački *Kreuzwegstation*, poljski *stacja kalwaryjskia*, češki i slovački *zastavení*, francuski *station*, talijanski *stazione*, kastilski *estación*, portugalski *estação*, grčki *στάση*, ruski *остановка*.

razapinjanja na Kalvariji i baziliku Uskrsnuća (*Anástasis*) na mjestu Svetoga Groba. Još u antici vjernici su ta sveta mjesta obilazili kako bi učvrstili vjeru, „sa svijećom u ruci i pjevajući hvalospjeve". Tijekom vremena ovima su pridodana i druga svetišta.

Hodočasnik Zevulf, koji je u Jeruzalemu boravio 1102.-1103. godine, govori o nizu svetih mjesta, ovim redoslijedom: crkvica Kristova uzništva gdje je bio zatvoren tijekom pripreme razapinjanja; crkvica Našašća gdje je pronađen Križ; crkvica u kojoj se čuva Stup bičevanja; crkvica Prijekora gdje je Bogočovjek bio zlostavljan, obasut uvrjedama i sramoćenjem; crkvica gdje je bio zaogrnut vojničkom kabanicom (grimiznim plaštem), okrunjen trnovom krunom i gdje je razdijeljena njegova odjeća; rupa u koju je bio uglavljen križ; stijena pomazanja na kojoj je Kristovo tijelo, skinuto s križa, pomazano i omotano u platno.[11]

Godine 1312. franjevci su preuzeli skrb za baziliku Isusova Groba. Oko godine 1552. fr. Bonifacije Stjepović Drakolica[12] piše da su na Veliki četvrtak u sumrak fratri s pukom silazili s brda Siona (gdje se nalazi Dvorana posljednje večere) u dolinu Jošafat i, poput Krista, išli u vrt na Maslinskoj gori. Tamo su molili i činili različite pokore. Potom bi otišli na mjesto gdje je Isus bio zatvoren i bdjeli cijelu noć. U zoru bi u povorci išli do kućā Ane, Kajfe i Pilata i konačno krenuli putem kojim je išao Krist noseći križ. Usput su pohađali razne postaje sve do bazilike Svetoga Groba gdje se razmatralo razapinjanje

[11] *Relatio de peregrinatione ad Hierosolymam et Terram Sanctam*, prir. D'Avezac, u: *Recueil de voyages et de mémoires*, svezak IV, Paris, 1839., str. 840-842.

[12] Dubrovački franjevac rođen na Lopudu oko 1500. a umro u Temišvaru 1581.; pariški student, tada jeruzalemski gvardijan i kustos Svete Zemlje, kasnije stonski biskup i sudionik Tridentskoga sabora.

i sedam rečenica koje je Krist izgovorio na križu. Nakon toga obavljali bi bogoslužje Velikoga petka. Poslijepodne se odlazilo na Kristov grob spominjući se njegova sprovoda i ukopa.[13]

Nastanak križnoga puta u Svetome Gradu. Prvi koji govori o „putu" kojim je Gospodin prošao s križem jest dominikanac fr. Rikuld iz Monte Crucisa (†1320.). U Knjizi hodočašćenja (*Liber peregrinationis*), sastavljenoj oko 1294. kaže: „Uspinjući se pak putom kojim se Krist penjao noseći svoj križ, nalazimo mjesto…".[14] Kao i drugi hodočasnici u to doba on slijedi put, istim smjerom kojim ga je Krist prošao, od Pilatova sudišta do Kalvarije. Na tom se putu spominje Herodova palača, Pilatov dvor „gdje je bila sudačka stolica na mjestu koje se zove Litostrotos – Pločnik, hebrejski Gabata"[15] i gdje je Isus bio osuđen na smrt, zatim mjesto gdje je razgovarao s uplakanim jeruzalemskim ženama, pa mjesto grča (ljute boli, spazma) Gospe koja je slijedila Sina dok je nosio križ te mjesto gdje je umorni Krist malo odahnuo, a vojnici uhvatili Šimuna Cirenca da nosi križ za Isusom. Prispjevši zatim na brdo Kalvariju hodočasnik ulazi u baziliku Svetoga Groba i na mjestu gdje je Gospodin bio razapet vidi rupu u koju je bio zasađen križ, a u podnožju stijene postaju (*statio*) gdje su stajali Gospa i sveti Ivan Evanđelist. Malo iza

[13] *Liber de perenni cultu Terrae Sanctae et de fructuosa eius peregrinatione*, auctore fr. Bonifacio Stephano Ragusino, praedicatore apostolico et Stagni episcopo, Venetiis 1573., str. 35-39 (drugo izdanje 1875.).

[14] „*Ascendentes autem per viam, per quam ascendit Christus baulans sibi crucem, invenimus locum…*", u: *Peregrinationes medii aevi quatuor*, prir. J. C. Laurent, II. izdanje, Leipzig, 1873., str. 112.

[15] *Ivan* 19, 13.

toga pokazuju mu kamen na koji je bilo položeno Kristovo tijelo da bi bilo pomazano mirisnim pomastima i omotano u platno te, na kraju, sveti grob.

Jeruzalem izvan Jeruzalema. Kako bi očuvali spomen na svetišta u Jeruzalemu i potaknuli druge vjernike koji nisu mogli otići u Svetu Zemlju da časte mjesta koja je Otkupitelj posvetio, hodočasnici su još od kasne antike doma preslikavali jeruzalemska svetišta. Tako je u Carigradu crkva Uskrsnuća (*Anastasis*), kasnije zvana Svete Anastazije, izgrađena po uzoru na crkvu Svetoga Groba, a u Rimu u V. stoljeću postoje crkve Svetoga Križa u Jeruzalemu i Svete Marije Velike kao uspomene ili kopije crkava Svetoga Groba u Jeruzalemu i Rođenja u Betlehemu.

Tijekom XV. i XVI. stoljeća u različitim dijelovima Europe podignuto je nekoliko prizorišta svetih mjesta. Dominikanac blaženi Alvar iz Cordobe (o. 1350.-1430.) raširio je pobožnost križnoga puta na Zapadu tako što je, vrativši se iz Svete Zemlje, u dominikanskome samostanu Nebeskih stuba (*Scalae caeli, Sto. Domingo Escalaceli*) u Cordobi izgradio niz malih kapelica. U njima su, prema obrascu odvojenih postaja, oslikani glavni događaji Muke.

Izvorno je obavljanje križnoga puta podrazumijevalo da treba fizički prohodati mjesta gdje je Isus trpio i bio pogubljen. No, otkad su Turci zauzeli Jeruzalem, takvo je hodočašće mnogima postalo nemoguće pa je prikazivanje postaja u crkvama ili pretvaranje nekoga brdašca u sveto brdo Kalvariju postalo prikladan način da svaki vjernik u duhu pohodi Jeruzalem. Tako je u većini europskih zemalja nastao

običaj podizanja Kalvarije,[16] preuređivanja nekog brežuljka u svetište na otvorenom ili izgradnje posebnoga perivoja za obavljanje pobožnosti križnoga puta s nizom crkvica, skulptura ili krajputaša s usponom do vrha brda. Danas su to redovito svetišta te istodobno spomenici parkovne arhitekture. Tri su na Unescovu popisu baštine čovječanstva: Banská Štiavnica u središnjoj Slovačkoj, Kalwaria Zebrzydowska na jugu Poljske i Sacri Monti Pijemonta i Lombardije u sjevernoj Italiji.

Najstariji tako uređen prostor u Hrvatskoj jest Daksa ispred Dubrovnika, otočić u obliku bumeranga na ulazu u grušku luku.[17] Na njemu je 1510. godine dovršena gradnja križnoga puta s deset oratorija (crkvica) po cijelome otoku. Očuvane su ruševine četiriju, svaka površine od osam do deset četvornih metara.[18] Proživljavanje križnoga puta na Daksi potaknulo je Ivana Gundulića da 1621. godine spjeva *Suze sina razmetnoga*.

Podrijetlo tradicionalnih postaja. Neki prizori iz Muke koji se obilježavaju na određenim mjestima u Jeruzalemu nedvojbeno su povijesni. To su svi oni koji su izvedeni iz Evanđelja: Isusova osuda u Pilatovu dvoru (I.), primanje križa (II.), susret s Cirencem (V.) i jeruzalemskim kćerima (VIII.), pribijanje na križ (XI.), smrt na križu (XII.), skidanje s križa

[16] Osim izvornoga mjesta Kristove smrti, tako se zove i svako mjesto u prirodi gdje su smještene postaje križnoga puta (prizori Muke u reljefu ili punoj plastici uklopljeni u manje arhitektonske cjeline). Engleski: Kalvarija (*Calvary*), brdo Kalvarija (*Mount Calvary*); talijanski, kastilski i portugalski: sveto brdo (*sacro monte*); francuski: Kalvarija (*Calvarie*) i brdo Kalvarija (*mont Calvarie*); njemački: brdo Kalvarija (*Kalvarienberg*) i Križevac (*Kreuzberg*); poljski: Kalvarija (*Kalwaria*), sveto brdo (*góra święta*) i kalvarijsko brdo (*góra kalwaryjska*).

[17] Inače, mjesto masovnoga komunističkog zločina godine 1944., poprište katynizma i početka bleiburške tragedije.

[18] Vicko Lisičar, *Tri dubrovačka otočića*, Dubrovnik, 1935., str. 31.

bl. Ivan iz Fiesola, **Uskrsli i žene na grobu**
(Firenca), opis na str. 82-83

(XIII.) i pokop (XIV.). Evanđelisti ne spominju Kristovo svlačenje prije razapinjanja (X.), ali se ono razumijeva na osnovi spomena vojnika koji dijele Spasiteljevu gornju odjeću i bacaju kocku za donju, nešivenu haljinu.[19]

Ostali se prizori zasnivaju na spisima koje Crkva ne priznaje kao vjerodostojne: Kristov susret s Majkom (IV.) i padovi pod Križem (III., VII. i IX.) koji su preuzeti iz apokrifnoga *Evanđelja po Nikodemu*. Posrtanje i padovi pod težinom križa nemaju novozavjetno utemeljenje nego su izvedeni iz Šimunove uloge. Broj padova varirao je od jedan do sedam i tek se u novome vijeku ustalio na tri.

Od pamtivijeka je živa predaja o mjestu Isusova susreta s Gospom. Mozaik stariji od sedmoga stoljeća prikazuje mjesto na kojem je prema predaji Blažena Djevica stajala u trenutku Sinova prolaska s križem. Tu je podignuta crkva posvećena Grču svete Marije.

Što se tiče ostalih mjesta koja odgovaraju postajama križnoga puta, njihovo se označavanje ne zasniva ni na kakvoj drevnoj predaji i utvrđivano je vrlo proizvoljno. Moglo bi se reći da je svaki hodočasnik pronalazio mjesta gdje su se, prema njegovu mišljenju, zbivali odgovarajući prizori. Otuda velike razlike među ljetopiscima oko mjesta na kojima je Krist padao, gdje je susreo Jeruzalemke i Cirenca.

Predaja da je Isus otisnuo svoj lik na Veronikin rubac (VI. postaja) potječe tek iz XI. stoljeća. Godine 1335. Jakov iz Verone u izvješću o svojem putovanju u Jeruzalem aludira na prizor s Veronikom podsjećajući na „mjesto gdje je Krist

[19] *Matej* 27, 35; *Marko* 15, 24; *Luka* 23, 34; *Ivan* 19, 23-24.

dao veroniku, to jest lice".[20] Naime, ime Veronika (latinski *Veronica*) dolazi od latinskoga *vera*, što znači „istinita" i grčkoga *eikon*, što znači „slika". Veronikin veo (ručnik, ubrus, rubac) u srednjem se vijeku općenito smatrao „pravom slikom", istinitim prikazom Isusa koji prethodi torinskome platnu (navodnome Isusovu posmrtnom omotaču).

Broj postaja. Zbroj stajališta na križnome putu stoljećima je varirao, a ustalio se na njih četrnaest tek u XVIII. stoljeću. Nasuprot spomenutih deset postaja u Dubrovniku, godine 1659. fr. Luis Cervela podigao je u Limi, glavnome gradu Perua, križni put od čak 27 stajališta. Kad je Romanet Boffin 1515. posjetio Jeruzalem, dva su mu franjevca rekla da treba biti ukupno 31 postaja, iako je u objavljenim molitvenicima njihov broj tada bio 19, 25 ili 37. Čini se da ni na samome mjestu događaja broj nije bio ni pouzdano ni konačno utvrđen.

U dugom razdoblju oblikovanja križnoga puta kao pobožnosti, posebno se kolebalo oko sadržaja prvoga stajališta. Tako je jednima ono bilo Isusovo opraštanje od Majke, drugima pranje nogu učenicima na Posljednjoj večeri, trećima agonija u Getsemaniju, a tek četvrtima Pilatova osuda Isusa.

Tradicionalni oblik križnoga puta potječe iz Flandrije, a bio je zamišljen kao vrsta duhovnoga hodočašća u Isusovu Domovinu.[21] Nizozemski svećenik dum Christian Kruik van Adrichem (1533.-1585.) objavio je knjigu o Jeruzalemu u Kristovo doba i odredio dvanaest postaja križnoga puta.[22]

---

[20] „*Locus ubi Christus dedit Veronicam, id est faciem*": H. Thurston, *Étude historique sur le chemin de la croix*, Paris, 1907., str. 217, bilješka 2.

[21] Jan Pascha, *Een devote maniere om gheestelyck Pelgrimagie te trecken tot den heylighen lande*, Louvain, 1563.

[22] Christianus Crucius Adrichomius, *Jerusalem sicut Christi tempore floruit*, Coloniae, 1584.

Španjolski franjevac Antonio Daza[23] dodao je još dvije postaje (skidanje s križa i polaganje u grob) pa ih od tada ima 14. Takva se pobožnost u prvoj polovini XVII. stoljeća proširila u Španjolsku i Italiju, a u XVIII. stoljeću u Njemačku, Nizozemsku i drugdje. Franjevac sveti Leonard iz Porta Maurizija (1676.-1751.) može se smatrati osnivačem križnoga puta u obliku u kojem postoji zadnja tri stoljeća. Od 1704. (kad je započeo svećeničku službu postavljanjem križnoga puta u rodnome gradu) sve do smrti bio je posvećen širenju te pobožnosti. Za nju je napisao više razmatranja, a diljem Italije podigao je 572 križna puta. Najpoznatiji je onaj postavljen 1750. u rimskom Koloseju, nekad masovnom gubilištu kršćana. Godine 1964. Pavao VI. obnovio je običaj da pape ondje predvode križni put na Veliki petak, a od 1985. razmatranje za njega pišu suvremenici, pojedinih godina čak i nekatolici.

Papinske odredbe. Godine 1686. papa Inocent XI. dao je franjevcima povlasticu da smiju podizati postaje križnoga puta u svojim crkvama. Godine 1731. papa Klement XII. dopustio je da to čine i u svim drugim crkvama uz odobrenje mjesnoga biskupa, a tek je blaženi Pio IX. godine 1862. opunomoćio biskupe da mogu sami uspostavljati križne putove na području svojih biskupija.

Papa Klement XII. objavio je 3. travnja 1731. naputak u 10 točaka kako podizati i moliti križni put. Postavljanje križnoga puta pridržano je manjoj braći franjevcima, a oni to mogu činiti ne samo u svojim crkvama nego i drugdje. Križni se put postavlja prema obliku i načinu koji je u upotrjebi, to jest tako da se na zidove postavi 14 postaja ili drvenih

[23] Antonius Daza, *Ejercicios espirituales de San Francisco*, Barcelona, 1625.

križeva. Pobožnost se obavlja tako da klerik ili svećenik čita razmatranje koje se odnosi na otajstvo postaje ispred koje se moli Očenaš, Zdravomarija i pjeva, idući do sljedeće postaje, jedna ili više kitica pjesme *Stabat Mater dolorosa*.[24] Time je križni put zadobio konačan oblik.

Naputkom od 10. ožujka 1742. papa Benedikt XIV. naložio je da se u svakoj župnoj crkvi treba uspostaviti križni put, ali i da ih ni u jednoj župi ne bude više od jednoga. Ostala je zabrana da se križni putovi podižu u gradovima i drugim mjestima u kojima postoji samostan ili ogranak Reda manje braće, a nju je dokinuo papa Pio IX. odlukom od 14. svibnja 1871.

---

[24] Posljednicu *Stabat Mater dolorosa*, Tridentski je sabor izbacio iz liturgije, ali ju je papa Benedikt XIII. godine 1727. vratio u Rimski misal o blagdanu Sedam žalosti blažene Djevice Marije. Na hrvatski je prepjevana najmanje jedanaest puta: 1. **Staše Mati kruto tužna** (Nikola Krajačević Sartorius, *Molitvene knjižice*, Bratislava, 1640., str. 464; Janko Barlé, *Pavlinska pjesmarica iz godine 1644.*, Zagreb, 1917.), 2. **Staše polag križa suzna** (*Cithara octochorda*, Beč, 1701., str. 199; 1723., str. 218; Zagrabiae, 1757.; str. 147; pretisak: Zagreb, 1998.,); 3. **Rascviljena Majka staše** (*Dobar put putovanja kršćanskog u raj vičnjega uživanja*, prir. Lovro Bračuljević, U Budimu 1730., str. 523-558; *Put križa*, Budim, 1734., str. 92-94; *Muka kao nepresušno nadanuće kulture*, III, ur. Jozo Čikeš, Zagreb, 2003., str. 168-169), 4. **Staše Majka boležljiva** (*Evangeglja i kgnighe apostolske*, U Dubrovniku 1841., str. 181-182), 5. **Staše Mati vrlo tužna** (Fortunat Pintarić, *Knjiga pjesmah*, U Beču, 1849., 221; Miho Demović, *Prva hrvatska školska crkvena pjesmarica*, Zagreb, 1999.), 6. **Ispod križa Majka sveta** (prepjevao Ivan Augustin Kaznačić, u: Stijepo Skurla – Vice Palunko, *Vrt bogoljubnosti*, U Dubrovniku 1890., str. 425-428; Stijepo Skurla, *Bogoljubna zabava*, Dubrovnik, 1908., str. 166-169), 7. **Staše plačuć tužna mati** (Stjepan Hadrović, *Hosanna*, Zagreb, 1911., str. 222), 8. **Isusova Majka staše** (Vlaho Letunić, *Sveti križni put*, prir. Franjo Jurić, Dubrovnik, 1914., str. 96-97); 9. **Puna tuge Majka staše** (prepjevao dum Vice Medini, *Evanđelistar*, prir. Petar Vlašić, U Dubrovniku 1921., str. 185-186), 10. **Stala Mati bola sveta** (prepjevao Milan Pavelić, u: *Hrvatski bogoslužbenik*, prir. Petar Vlašić, Dubrovnik, 1923., Dodatak, str. 6-7); 11. **Stala plačuć tužna Mati** (Milan Pavelić, *Crkveni himni*, Zagreb, 1945., str. 171-172; *Rimski obrednik*, Zagreb, 1929., str. 573-574 i 578-579).

Evanđeoske postaje (biblijski križni put).[25] Pobožna značajka nekih tradicionalnih postaja, bez biblijskoga temelja, i činjenica da su iz križnoga puta bili izbačeni stanoviti trenutci, ključni prema evanđeoskim izvješćima, doveli su do razvoja alternativnoga plana postaja, složenoga prema evanđeljima. Najstariji primjer je raspored križnoga puta (samo 11 postaja) za Bečku nadbiskupiju iz 1799.:

I. smrtna borba u Maslinskome vrtu
II. Judina izdaja
III. bičevanje
IV. krunjenje vijencem od trnja
V. osuda na smrt
VI. susret sa Šimunom Cirencem
VII. jeruzalemske žene
VIII. kušanje žuči
IX. pribijanje na križ
X. smrt na križu
XI. skidanje s križa.

Na razini opće Crkve nakon Drugoga vatikanskog sabora zadržava se broj postaja na 14, ali se dopušta odstupanje od tradicionalnih tema. U Hodočasničkome vodiču za Svetu godinu 1975. postoji tradicionalni uzorak, ali je naznačena i biblijska shema.

Da bi osigurao inačicu ove pobožnosti usklađeniju sa svetopisamskim zapisom, na Veliki petak 1991. blaženi Ivan Pavao II. prvi je put u rimskome Koloseju vodio križni put s evanđeoskim rasporedom postaja:

[25] Latinski *via crucis biblica*, engleski *Scriptural Way of the Cross*.

I. Isus u Maslinskome vrtu[26]
II. Isus izdan i uhićen[27]
III. Veliko vijeće osuđuje Isusa[28]
IV. Petar zatajuje Isusa[29]
V. Pilat sudi Isusu[30]
VI. Isusa bičuju i krune trnjem[31]
VII. Isus uzima na se križ[32]
VIII. Šimun Cirenac pomaže Isusu nositi križ[33]
IX. Isus susreće jeruzalemske žene[34]
X. Isus raspet[35]
XI. Isus obećava raj raskajanome razbojniku[36]
XII. Isus govori majci i voljenom učeniku[37]
XIII. Isus umire na križu[38]
XIV. Isusa polažu u grob.[39]

Takav je bio raspored postaja križnoga puta koje su blaženi Ivan Pavao II. i Benedikt XVI. vodili u rimskom Koloseju 1991., 1992., 1994., 1995., 1997., 2002., 2004., 2007., 2008. i 2009.[40] Ostalih se godina i ondje molio križni put s tradicionalnim rasporedom postaja.

---

[26] *Matej* 26, 36-44; *Marko* 14, 32-41; *Luka* 22, 39-46.
[27] *Matej* 26, 45-56; *Marko* 14, 43-51; *Luka* 22, 47-53; *Ivan* 18, 1-12.
[28] *Matej* 26, 57-67; *Marko* 14, 53-65; *Luka* 22, 66-71.
[29] *Matej* 26, 69-75; *Marko* 14, 66-72; *Luka* 22, 54-62; *Ivan* 18, 15-18.25-27.
[30] *Matej* 27, 11-26; *Marko* 15, 1-15; *Luka* 23, 13-25; *Ivan* 18, 39-19,16.
[31] *Matej* 27, 27-31; *Marko* 15, 16-20; *Ivan* 19, 1-3.
[32] *Marko* 15, 20; *Ivan* 19, 6.15-17.
[33] *Marko* 15, 21; *Matej* 27, 32; *Luka* 23, 26.
[34] *Luka* 23, 27-31; usp. *Zaharija* 12, 10-14.
[35] *Matej* 27, 33-37; *Marko* 15, 22-32; *Luka* 23, 33-38; *Ivan* 19, 17-24.
[36] *Luka* 23, 39-43.
[37] *Ivan* 19, 25-27.
[38] *Matej* 27, 45-56; *Marko* 15, 33-39; *Luka* 23, 44-49; *Ivan* 19, 28-37.
[39] *Matej* 27, 57-61; *Marko* 15, 40-47; *Luka* 23, 50-56; *Ivan* 19, 38-42.
[40] www.vatican.va/news_services/liturgy/documents/index_via-crucis_en.html

Postaje zasnovane na evanđelju bacaju svjetlo na uloge različitih likova, borbu između svjetla i tame, istine i laži koje utjelovljuju. Svatko od njih sudjeluje u otajstvu muke, razotkrivajući sebe i opredjeljujući se za ili protiv Isusa, „osporavana znaka".[41] Tako i današnji Isusovi sljedbenici križnim putom mogu potvrditi privrženost Učitelju, oplakati svoj grijeh poput Petra, otvoriti se vjeri u Isusa kao dobri razbojnik Dizma, ostati uz križ kao Majka i ljubljeni učenik, spoznati istinu kao satnik Longin, primiti Riječ koja spašava, Krv koja čisti, Duh koji daje život.

Kada razmatrati križni put? To se može činiti u bilo koje doba godine, a obično se čini u korizmi. Ako samo jednom godišnje – onda na Veliki petak. Blaženi Ivan Pavao II. obavljao je križni put svakoga petka. Svrha je osvijestiti kako je križ izvor svih blagoslova i uzrok svih milosti, znak spasenja, ono čime vjernik označava svoje čelo, usne i prsi; utiskuje ga kao mudrost i snagu u svoju pamet, srce i na ramena. Vjernik na Isusov križ pribija svoje grijehe, snagom križa satire oholost i jača svoju slabost, iz njega u tjeskobama crpi utjehu, njemu se utječe u pogibeljima i zaštićen njegovom snagom korača putovima svijeta dok ne prispije u nebeski dom. U vjeri ponavlja: „O, zdravo Križu, nado sva!" Ne da bi ga želio i tražio, nego da bi ga razumio, prihvatio, podnio, pripitomio. Trpljenjem na križu Isus nije samo dovršio otkupljenje nego je otkupio i samu ljudsku patnju.

Mjesto Uskrsnuća u Križnome putu. U tradicionalnome nacrtu križnoga puta posljednja je postaja Isusov sprovod. Iako je naravan kraj i logičan zaključak Muke, pokopanje se sve više smatra nezadovoljavajućom konačnicom razmatranja

[41] *Luka* 2, 34.

o vazmenome otajstvu. Ono prema kršćanskome učenju dosiže vrhunac u Uskrsnuću i bez njega je necjelovito. To je kao vjersku istinu utvrdio još Pavao Taržanin: „Ako Krist nije uskrsnuo, uzaludna je vjera vaša, još ste u grijesima. Onda i oni koji usnuše u Kristu, propadoše. Ako se samo u ovom životu u Krista ufamo, najbjedniji smo od svih ljudi. Ali sada: Krist uskrsnu od mrtvih, prvina usnulih!"[42]

Stoga Uskrsnuće jest kraj križnoga puta. Nakon što se ničice poklonio na mjestu gdje je ležao Gospodin, kršćanski hodočasnik hrabro se podiže i žurno odlazi javiti braći – svim ljudima – da je Isus uskrsnuo od mrtvih. U nekim suvremenim križnim putevima uskrsnuće je dodano kao završna, 15. postaja. No, i ta je tvorba osporavana jer da nedovoljno predočava dvosložnu dinamiku vazmenoga otajstva: Isusovu patnju i smrt s jedne strane, te njegovo uskrsnuće i proslavu s druge strane.

Neki suvremeni liturgičari ističu da su uvriježene postaje nepotpune bez završnoga prizora koji opisuje prazan grob i/ili Isusovo uskrsnuće, jer je Isusovo ustajanje od mrtvih bitni dio njegova spasenjskoga pothvata na zemlji. Pobornici tradicionalnoga oblika koji završava Isusovim pokopom kažu da je križni put zamišljen kao razmatranje Isusove okajničke smrti, a ne kao sveobuhvatan snimak njegova života, smrti i vječnosti. Uskrsnuće jest sržno povezano s mukom i smrću, a kršćaninova se molitva u razmatranju Muke ne može zaustaviti na smrti nego mora gledati onkraj nje, prema ishodu o kojem govore evanđelja, k Uskrsnuću. Ipak, nastoji se izbjeći takvu postaju i ograničiti se na navještaj uskrsnuća

[42] *Prva Korinćanima* 15, 17-20.

bl. Ivan iz Fiesola, **Nemoj me doticati** (Firenca), opis na str. 84-85

u završnoj molitvi ili razmišljanju tako da križni put ostane motrenje Muke, tek otvoren iščekivanju Uskrsnuća. Stoga se u mnogim zemljama razvio običaj slavljenja *puta svjetla* u uskrsno doba, kao radosnoga razmatranja Kristova uskrsnuća.

Put svjetla[43] novi je oblik osobne i pučke kršćanske pobožnosti. Predložio ga je 1988. talijanski antropolog salezijanac Sabino Palumbieri, rođen 1934. Oblikovan je po uzoru na križni put, što znači da uključuje 14 postaja, ali mu je okosnica uskrsni događaj. Također po uzoru na križni put, pobožnost nema nepromjenjiv obrazac, nego se obično za svaku postaju sastoji od čitanja ulomka iz Svetoga Pisma, kratkoga razmatranja i molitve. Može, a ne mora, uključivati hodanje od postaje do postaje praćeno pjevanjem jedne ili više kitica neke uskrsne pjesme.

Još uvijek ne postoji općeprihvaćen ili propisan popis postaja puta svjetla, niti su se crkvene vlasti o tome izjasnile, premda su na više mjesta podignute postaje toga puta. To je slično povijesti križnoga puta koji je dobio službeni oblik tek nakon više stoljeća raznolike prakse. O broju postaja postoji opća suglasnost da ih bude četrnaest kako bi se istaknulo nadopunjavanje ovoga puta s križnim kod kojega je taj broj postaja uvriježen. Uostalom nadovezivanje je namjerno, već od samoga naziva, latinski: *via crucis – via lucis*, hrvatski: *put križa – put svjetla*, njemački *Kreuzweg – Lichtweg*, engleski: *Stations of the Cross – Stations of the Resurrection*.

Kako je uopće došlo do toga naziva? Rimski filozof Seneka Mlađi u tragediji *Podivljali Heraklo* piše: „Nije lak put od

[43] Latinski *via lucis*, engleski *Stations of the Resurrection*, njemački *Lichtweg*, kastilski *camino de la Luz*.

zemlje do zvijezda".[44] Smatra se da je to početak izreke: „Preko trnja do zvijezda" (*per aspera ad astra*) uz koju su kršćani skovali asketsku krilaticu: „Preko križa do svjetla [uskrsnuća]" (*per crucem ad lucem*). Stoga je razložno da se put križa nastavlja kroz put svjetla.

Svjetlo se ovdje shvaća kao posrednik koji stvari čini vidljivima („sada vidim"), koji organe vida, a onda preneseno i uma i duše, potiče na djelovanje. *Put* se pak razumije kao sredstvo u kojem je takav postupak moguć, posebno kao izvor svjetlosti („pada mi u oči"), sjajnost vjere, bljesak nade, osvjetljenje budućnosti te kao vid gledanja na stvari i pojave („taj pristup prikazuje stvari u drukčijem svjetlu"). *Put* je općenito stil čovjekova življenja, a zatim i način života kršćanske zajednice („krjepostan"), posredno i ona sama. Naime, Gospodinov Put,[45] Put istine,[46] Put spasenja[47] ili samo Put[48] prvotni je naziv za kršćansku vjeru koji je bio i jedini prije nego što su se učenici, deset godina nakon Isusove smrti i uskrsnuća, prozvali kršćanima.[49] Isus je Put[50] jer objavljuje Oca,[51] pokazuje put[52] k Ocu, jer je jedini pristup Ocu,[53] jer

[44] Lucije Anej Seneka (4. pr. Kr. – 65. po Kr.), *Hercules furens*, redak 437., govori Heraklova žena Megara: „Non est ad astra mollis e terris via."
[45] *Djela apostolska* 18, 25.
[46] *Druga Petrova* 2, 2.
[47] *Djela apostolska* 16, 17.
[48] *Djela apostolska* 9, 2; 18, 26; 19, 9.23; 22, 4; 24, 14.22.
[49] U Antiohiji oko godine 40. po Kristu (*Djela apostolska* 11, 26).
[50] *Ivan* 14, 6.
[51] *Ivan* 12, 45; 14, 9.
[52] *Djela apostolska* 9, 2.
[53] *Ivan* 1, 18; 14, 4-7.

dolazi od Oca i ide k njemu,[54] a ipak je jedno s Njime.[55] Slijedeći taj Put Bogu se služi kako On to hoće.[56]

U prosincu 2001. Sveta je Stolica objavila *Smjernice o pučkoj pobožnosti i liturgiji* u čijoj točki 153. stoji: „Pobožna vježba zvana *put svjetla* zadnjih se godina razvila i proširila u mnogim krajevima. Slijedeći predložak križnoga puta, vjernici se kreću dok razmatraju o brojnim Isusovim ukazanjima od Uskrsa do Uzašašća. U njima je očitovao svoju slavu učenicima koji su čekali dolazak Duha Svetoga,[57] ojačao im vjeru, dovršio poučavanje o Kraljevstvu i pobliže odredio sakramentalni i hijerarhijski ustroj Crkve. Kroz put svjetla vjernici se usredotočuju na središnji događaj vjere, na Kristovo uskrsnuće, i na svoje sljedbeništvo u Njemu snagom krštenja, pashalnoga sakramenta kojim su izvedeni iz tame grijeha u blistavo sijanje svjetla milosti.[58] Stoljećima je križni put uključivao vjernike u prvi trenutak uskrsnoga događaja, tj. u Muku i pomagao im da u svijesti utvrde njezine najvažnije vidove. Slično tome, put svjetla, kad se slavi vjerno evanđeoskome tekstu, vjernicima može učinkovito prenijeti životno razumijevanje drugoga trenutka pashalnoga događaja, tj. Gospodinovo uskrsnuće. Put svjetla može biti izvanredno sredstvo odgoja u vjeri jer po križu vodi do svjetlosti. Metaforom hoda put svjetla vodi od uočavanja zbilje boli – a ona u Božjem planu ne predstavlja životno odredište – do nade, k dosizanju čovjekova istinskog cilja:

---

[54] *Ivan* 7, 29.33; 13, 3; 16, 28.
[55] *Ivan* 10, 30; 12, 45; 14, 9; 17, 22.
[56] *Matej* 22, 16; usp. *Matej* 7, 13-14; 21, 32; *Prva Korinćanima* 12, 31; *Psalam* 119; *Mudre izreke* 4, 10-15.
[57] Usp. *Ivan* 14, 26; 16, 13-15; *Luka* 24, 49.
[58] Usp. *Kološanima* 1, 13; *Efežanima* 5, 8.

oslobođenja, radosti, mira, što su bitno pashalne vrijednosti. Naposljetku, u društvu koje je često obilježeno kulturom smrti izraženom kroz očaj, tjeskobu i nihilizam, put svjetla mogući je poticaj za ponovnu uspostavu kulture života, otvorenost nadi i sigurnosti koju nudi vjera."

Premda i dalje ima odstupanja, ipak se čini kako se postiže suglasje oko sljedećega popisa postaja puta svjetla:

I. Isus tijelom uskrsava na vječni život (*Matej* 28, 5-6)
II. Dva učenika zatječu prazan grob (*Ivan* 20, 1-8)
III. Marija Magdalena postaje prva vjerovjesnica Uskrsloga (*Ivan* 20, 11-18)
IV. Uskrsli se pojavljuje na putu u Emaus (*Luka* 24, 13-29)
V. Isusa prepoznaju u lomljenju kruha (*Luka* 24, 30-35)
VI. Isus se ukazuje učenicima u Jeruzalemu (*Luka* 24, 36-48)
VII. Uskrsli daje učenicima svoj mir i vlast opraštati grijehe (*Ivan* 20, 19-23)
VIII. Isus osnažuje Tominu vjeru (*Ivan* 20, 24-29)
IX. Isus se pojavljuje na Tiberijadskom jezeru (*Ivan* 21, 1-14)
X. Petar okajava izdaju postojanom ljubavlju (*Ivan* 21, 15-19)
XI. Isus razašilja učenike u svijet (*Matej* 28, 19-20)
XII. Isus se Uzašašćem vraća Ocu (*Luka* 24, 50-53; *Djela apostolska* 1, 9-11)
XIII. Marija i učenici čekaju dolazak Duha (*Djela apostolska* 1, 12-14)
XIV. Obećani Branitelj i Tješitelj silazi na Pedesetnicu (*Djela apostolska* 2, 1-13)

Neke od postaja ipak se zamjenjuju drugima, kao što su:

a) Potres (*Matej* 28, 2-4)
b) Uskrsli se prema predaji najprije ukazuje Majci koja je jedina očuvala vjeru Crkve
c) Žene na grobu nalaze anđela (*Marko* 16, 1-8; *Luka* 24, 1-11)
d) Isus susreće žene (*Matej* 28, 8-10)
e) Marija Magdalena prepoznaje Uskrsloga (*Ivan* 20, 11-17)
f) Isus i ljubljeni učenik (*Ivan* 20, 1-10; 21, 1-8)
g) Više od pet stotina učenika vidjelo je Uskrsloga (*Prva Korinćanima* 15, 6)
h) Isus se ukazuje Savlu (*Djela apostolska* 26, 9-18).

Poželimo hrvatskim vjernicima da uskoro dobiju vrsne priručnike za razmatranje križnoga puta s evanđeoskim postajama, a također i knjižice puta svjetla.

Petar Marija Radelj

Popis Kalvarijā u Hrvata i Slovenaca

Kalvarije u Hrvatskoj (48). Aljmaš, Banjevci, Batina, Čeminac, Daksa kraj Dubrovnika, Donji Miholjac, Drnje, Ilok, Ivankovo, Jarmina, Kalvarija u Mariji Bistrici, Karlobag, Klanjec, Knin, Krapina, Ksaver u Zagrebu, Lasinja, Lepoglava, Luč, Ludbreg, Mali Lošinj, Margečan kraj Ivanca, Nijemci, Novi Vinodolski, Osijek, Pakrac, Piramatovci, Podturen, Požega, Primošten, Remete, Rijeka, Semeljci, Senj, Sniježnica u Konavlima, Srđ iznad Dubrovnika, Stari Jankovci, Tisno, Unešić, Valpovo, Vepric kraj Makarske, Veternica kraj Mihovljana, Vinagora, Vinica kraj Varaždina, Vinkovci, Vodice, Vukovar i Zmajevac.

Kalvarije u Bosni i Hercegovini (16). Grabež u Podmilačju, Hrasno, Hum iznad Mostara, Humac kod Skopaljske Gračanice, Križevac iznad Međugorja (brdo se tako zove od 1933.), Lepenica, Mokro kod Širokoga Brijega, Prisoje, Ravno, Uzarići, Vinica, Vir, Vojno (Potoci kod Mostara), Sveta gora Kalvarija u Malom Mošunju kraj Viteza, Stolac i Šujica.[1]

[1] Podatci pribavljeni ljubaznošću fr. Stipe Marčinkovića, don Ilije Drmića i don Darka Tomaševića.

Kalvarije u istočnome Srijemu (5): Inđija, Petrovaradin, Ruma, Srijemski Karlovci i Zemun.

Kalvarije u Sloveniji (37): Blagovica, Brežice, Celje, Gradišče v Slovenskih Goricah, Idrija, Kamnik, Kranj, Kurešček pri Ljubljani, Laško, Loka pri Zidanem Mostu, Luce, Malečnik, Maribor, Maribor-Pekre, Miren, Mokronog, Nazarje, Novo Mesto, Odranci, Podsreda, Polhov Gradec, Radlje ob Dravi, Radmirje pri Gornjem Gradu, Ribnica na Pohorju, Rogatec, Ruse, Sevnica, Slovenska Bistrica, Solčava, Sveti Križ nad Planino, Sveti Križ v Rogaškoj Slatini, Škofja Loka, Šmarje pri Jelšah, Višnja Gora, Vojnik, Vrhnika i Zibika.[2]

[2] Prema zemljovidu uz: *Atlante dei Sacri Monti, Calvari e Complessi devozionali europei*, prir. Amilcare Barbero, Novara, 2001.

Rekli su o knjizi

Najosebujniji tekst na temu križnoga puta koji sam ikad pročitao. Nad njim se doista može meditirati.

Odličan pogovor mnogima će pomoći da bolje razumiju tu pobožnost.

bibličar fr. Ivan Dugandžić

Križni put dr. Šimetina nastao je dugim studijem i razmatranjem. Duhovan je i biblijski vrlo dobro utemeljen. Razmatranja su iznimno vrijedna.

Ovaj je križni put prikladan za osobno i za zajedničko razmatranje (pobožnost) u manjim ili posebnim zajednicama koje imaju određenu duhovnu kulturu. Svakako ga vrijedi objaviti, tim više što se pojavljuju toliki obrasci križnih putova koji se po sadržaju nipošto ne mogu mjeriti s ovim.

liturgičar Zvonko Pažin

Tekst je rađen u progresivnosti, nema u njemu naguravanja, samohvale; dostatno je altruističan, djeljiv, sugestivan do simbolike.

književnik Antun Lučić

Vrijedno, snažno i poticajno.

Autor je više nego dobar čovjek, uvijek u potrazi za dubljim smislom.

književnik i pravnik Stjepan Lice

bl. Ivan iz Fiesola, **Preobraženje** (Firenca), opis na str. 86

Ovaj je križni put plod molitve, druženja sa Svetim Pismom i Ranjenim Kristom. Sastavljen je na osnovi tri desetljeća iskustva u liječenju, a napisan u dijaloškom obliku. Prateći razgovor Isusa, anđela i hodočasnika, čitatelj se poziva da učvrsti privrženost Bogu.

Knjižicu obogaćuju tri drevna obrasca za razmatranje Muke i povijest pobožnosti puta križa i puta svjetla, a ilustriraju slike mistikā bl. Ivana iz Fiesola (fr. Angelico) i Mathisa Gothardta Neithardta (Matthias Grünewald).

Dr. Ratimir Šimetin uvjereni je kršćanin, katolik, liječnik, Hrvat, muž, otac i djed. Rođen je 6. lipnja 1953. u Zagrebu gdje je 1977. završio Medicinski fakultet. Vodi privatnu ordinaciju u Zagrebu. Hodočašća i prirodni načini liječenja dio su njegova života.

9 789537 610715
29 kn
www.tonimir.hr